

Inspectie Overheidsinformatie en
Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Verslag over het toezicht 2024

Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed

Activiteiten

Onderzoeken

Cijfers en feiten

Overheidsinformatie

Archeologie

Monumenten

Cultuurgoe
ederen

2025

Missie Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed

*Een overheid die verantwoording kan afleggen. Erfgoed beschikbaar voor iedereen. Nu en in de toekomst.
Dat is onze missie.*

*Wij zien toe op de toegankelijkheid van overheidsinformatie en op de zorgvuldige omgang met erfgoed.
Wij kijken hoe de regels in de praktijk werken.*

Inhoud

Voorwoord	5
1 Inleiding	9
1.1 Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed	9
1.2 Werkprogramma 2023-2024	10
1.3 Leeswijzer	11
2 Overheidsinformatie	13
2.1 Inleiding	13
2.2 Activiteiten	14
2.3 Versterking toezicht	21
2.4 De nieuwe Archiefwet en het concept voor een Algemene Informatiewet	22
2.5 Monitor overheidsinformatie	23
3 Erfgoed	27
3.1 Inleiding	27
3.2 Archeologie	27
3.3 Monumenten	39
3.4 Cultuurgoeederen	47
4 Cijfers en feiten	59
4.1 Personeel en middelen	59
4.2 De monitor 2023-2024	60
4.3 Vragen	62
4.4 Werkprogramma 2025-2026	63
Bijlage: Overzicht publicaties	67

Foto: Inspecteurs op bezoek bij Rijksmuseum Twenthe

Voorwoord

Voor u ligt het verslag over het toezicht door de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed in 2024. Samen met het verslag 2023 vormt het de verantwoording over de uitvoering van het Werkprogramma 2023-2024 en andere activiteiten.

Wij houden toezicht op uiteenlopende terreinen: het informatiebeheer door de rijksoverheid, het archeologiestelsel, het monumentenstelsel, de rijkscollectie en beschermde cultuurgoederen. Dat zijn onderwerpen die voor ons allemaal van belang zijn en die steeds vaker in de belangstelling staan.

Zoals aangekondigd in het Werkprogramma 2023-2024, verloopt de voorgenomen versterking van de Inspectie stapsgewijs. Dat betreft zowel de aanwas en opleiding van nieuwe medewerkers als de inzet van nieuwe expertise en de ontwikkeling van het toezichtinstrumentarium en de organisatie. Afgelopen jaar zijn er leidinggevendend geworden, het nieuwe organisatie- en formatierapport is vastgesteld en de gevolgen van de taakstelling lijken inmiddels ook duidelijk. Naast de onderzoeken en inspecties ten behoeve van het toezicht, was er uitdrukkelijk aandacht voor de totstandkoming van de nieuwe Archiefwet en de voorbereiding van het toezicht daarop. Ook was er aandacht voor het interbestuurlijk toezicht op de provincies, de voorbereiding van nieuwe Europese regels voor de invoer van cultuurgoederen, de evaluatie van de Erfgoedwet en het verwerken van de resultaten van zeven omvangrijke monitors.

De voorspelling in het Werkprogramma 2023-2024 dat de versterkingsopgave complex is en dat de zoektocht naar schaarse kennis en ervaring lastig, geldt nog steeds, maar de investeringen beginnen inmiddels wel vruchten af te werpen. Daardoor kon met de uitvoering van het nieuwe Werkprogramma 2025-2026 een vliegende start gemaakt worden. Tegelijkertijd is niet alles bereikt

wat we ons voorgenomen hadden, simpelweg omdat onze capaciteit nog steeds beperkt is. In het Werkprogramma 2025-2026 zijn daarom keuzes gemaakt die op een aantal punten afwijken van de keuzes in het Werkprogramma 2023-2024.

In dit verslag treft u het overzicht aan van de onderzoeken en andere activiteiten die wij in 2024 verricht hebben. Ik licht er enkele uit.

Om verantwoord en gericht toezicht te kunnen houden, is het van belang de grootste risico's in kaart te hebben en over een goede methode van onderzoek te beschikken. Aan de hand van pilotinspecties bij onder meer de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en het ministerie van EZK zijn verschillende methodes beproefd ten behoeve van het toezicht op de naleving van de Archiefwet. Dat heeft geleid tot een definitieve keuze voor de methode die we de komende twee jaren gaan gebruiken voor de reguliere inspecties in het kader van het toezicht op de naleving van de Archiefwet. Daarnaast hebben we voor alle toezichtsvelden aan de hand van een risico- en omgevingsanalyse bepaald wat we gaan onderzoeken en bij welke organisaties.

In 2024 hebben we bewust gekozen voor het actief openbaar maken van onze rapporten en bevindingen. Ook de reacties daarop van de organisaties waar we toezicht op houden, worden openbaar gemaakt. We hebben in het kader van onze monitors op zeven verschillende terreinen vragenlijsten uitgezet bij 808 organisaties.

Ten behoeve van het volgen van locaties waar wrakken liggen zijn we in 2024 begonnen met de voorbereiding en uitwerking van een structurele samenwerking met het Kustwachtverband. Bij het verschijnen van dit verslag is de Inspectie inmiddels formeel aangesloten bij het Kustwachtverband.

Foto: De monumentale woontoren van Lunenburg met gracht en tuin

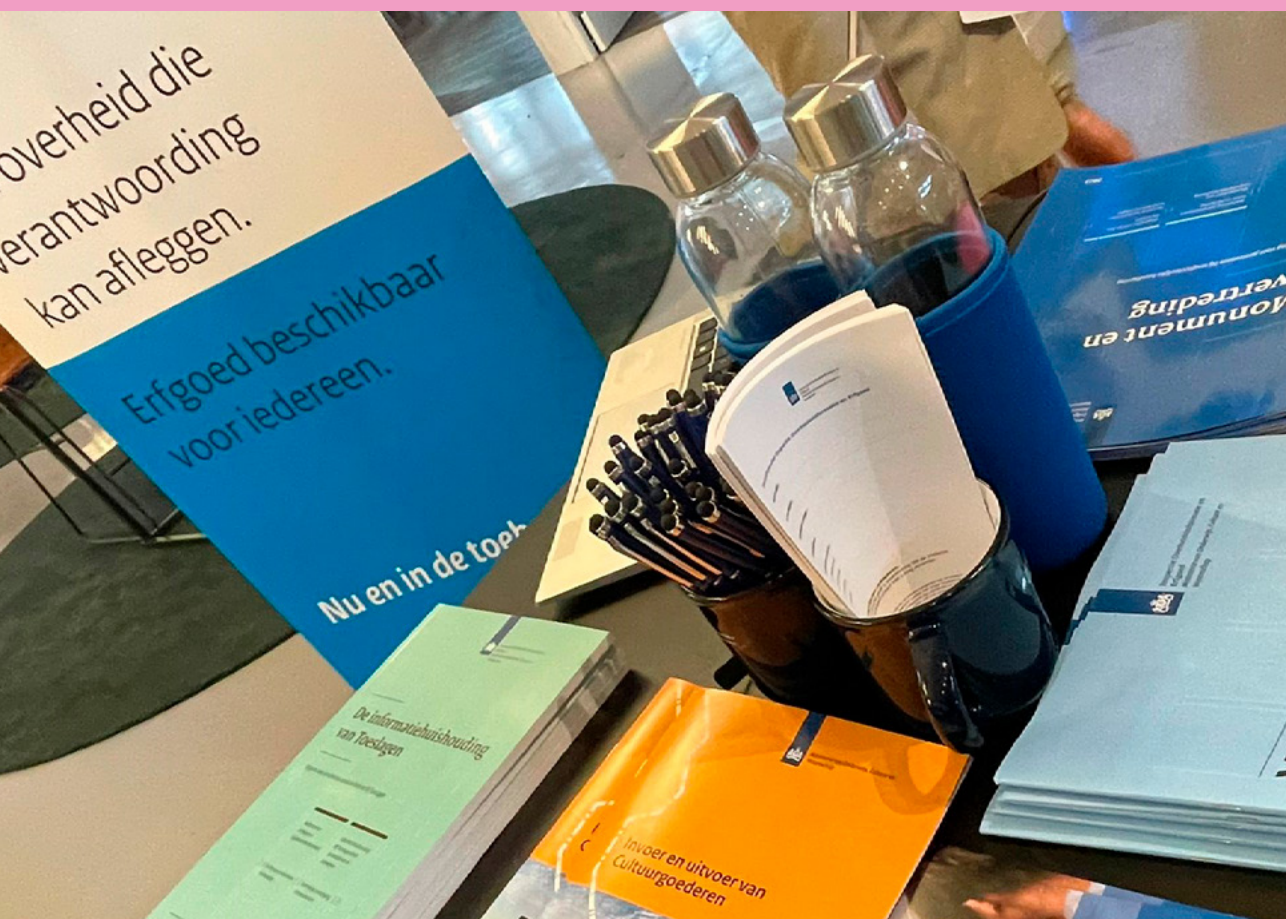

Tot slot zijn we een meerjarig inspectieprogramma gestart waarin het beheer van de rijkscollectie door museale beheerders onder de loep wordt genomen. We willen daarmee binnen drie tot vier jaar een hernieuwd en volledig beeld krijgen van het beheer door deze instellingen.

Op deze wijze hebben we het afgelopen jaar gewerkt aan een verantwoord evenwicht tussen aandacht voor de ontwikkeling van onze organisatie en werkwijzen enerzijds en onze kerntaak - het houden van toezicht - anderzijds. Het streven is uiteraard om die balans langzaam maar zeker verder te kunnen verschuiven naar het houden van toezicht op de naleving van de regelgeving. Regelgeving die ten doel heeft bij te dragen aan een overheid die verantwoording af kan leggen én aan het behoud van erfgoed voor iedereen. Nu en in de toekomst.

Alfred Roos,
Inspecteur-generaal Inspectie Overheidsinformatie
en Erfgoed

Foto: Congrestafel met verschillende Inspectieproducten van de afgelopen jaren

1 Inleiding

1.1 Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed

De Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed (hierna: de Inspectie) heeft haar naam te danken aan de twee centrale aandachtsgebieden binnen haar toezicht: overheidsinformatie en erfgoed. De Inspectie draagt op deze domeinen zowel bij aan de toegankelijkheid van informatie van de centrale overheid als ook aan de zorgvuldige omgang met erfgoed. Of het nu gaat om de duurzame toegankelijkheid van overheidsinformatie, het beheer van archeologische vondsten, de rijkscollectie en monumenten of de in- en uitvoerregels rond de internationale handel in cultuurgooederen: de Inspectie signaleert risico's en knelpunten, en intervenueert waar het niet goed gaat.

De bevoegdheid van de Inspectie om toezicht te houden op toegankelijkheid van informatie en omgang met erfgoed is in wet- en regelgeving vastgelegd. Zo verplichten de Archiefwet 1995 en Archiefwet BES overheden in Nederland, Bonaire, Sint Eustatius en Saba hun informatie goed te bewaren en duurzaam toegankelijk te houden.

De Inspectie ziet ook toe op de naleving van de Erfgoedwet en delen van de Omgevingswet die archeologische vondsten, rijksmonumenten en collecties beschermen. Op basis van de Erfgoedwet, Sanctiewet 1977 en Europese regelgeving handhaaft de Inspectie de in- en uitvoerregels voor cultuurgooederen. Meer specifiek gaat het bij de sanctieregelgeving om de Sanctieregeling Irak 2004 II, de Sanctieregeling Syrië 2012 en de Sanctieregeling territoriale integriteit Oekraïne 2014.

In de praktijk betekent dit dat de Inspectie toezicht houdt op ruim 350 overheidsorganisaties en meer dan 160 erfgoedinstellingen, zoals musea, archeologische depots en monumentenzorginstellingen. Daarnaast houdt de Inspectie toezicht op verboden die op een ieder van toepassing zijn, zoals het opgraafverbod en verboden rond in- en uitvoer van cultuurgooederen. Het is niet mogelijk om al deze instellingen en activiteiten continu te inspecteren. De Inspectie werkt daarom, net als andere inspecties, met een risicogestuurde aanpak. De prioriteiten worden bepaald op basis van risico- en omgevingsanalyses en vormen de basis voor het werkprogramma van de inspectie. In dit jaarverslag legt de Inspectie verantwoording af over haar activiteiten in 2024. Deze activiteiten zijn in belangrijke mate gebaseerd op het Werkprogramma 2023-2024¹. Dit verslag markeert daarmee de afronding van dat werkprogramma.

¹ Werkprogramma 2023-2024: <https://www.inspectie-oe.nl/de-inspectie-overheidsinformatie-en-erfgoed/publicaties/publicatie/2023/01/27/werkprogramma-2023-2024>

1.2 Werkprogramma 2023-2024

In het Werkprogramma 2023–2024 worden op de verschillende toezichtdomeinen prioriteiten en activiteiten benoemd. Veel van deze activiteiten liepen door van 2023 in 2024. Sommige trajecten hebben een meerjarig karakter, zoals het meerjarig inspectieprogramma naar het beheer van de rijkscollectie door museale instellingen.

Los van deze voorgenomen inspecties en onderzoeken heeft de Inspectie in het Werkprogramma 2023-2024 ingezet op de doorontwikkeling van datagedreven toezicht en kwaliteitszorg, om zo het toezicht te versterken.

In het verlengde hiervan is een belangrijk speerpunt de verbetering van de samenwerking met partijen in het veld. Een sprekend voorbeeld hiervan zijn de inspanningen om aan te sluiten bij het Kustwachtverband, om op die manier het toezicht op archeologie onder water te verbeteren.

Van het voornemen om in 2024 een ‘Staat van Overheidsinformatie en Erfgoed’ te publiceren, is bewust afgezien. De uitvoering van de reguliere inspecties op het terrein van overheidsinformatie (zie 2.2.2) is nog niet zover dat de Inspectie voldoende onderbouwd een totaalbeeld kan geven. Ook voor bijvoorbeeld archeologische depots geldt dat pas weer in het komende jaar een inspectie bij alle provinciale en gemeentelijke depots uitgevoerd wordt zodat het totaalbeeld voor dat terrein er evenmin is op dit moment. Anderzijds zijn er andere terreinen waar de afgelopen werkprogrammaperiode wel alle organisaties zijn doorgelicht, al dan niet gericht op een aantal specifieke thema’s. Dat geldt bijvoorbeeld voor de professionele organisaties voor monumentenbeheer. De uitkomsten daarvan zijn separaat gepubliceerd. Ook loopt op dit moment nog een meerjarig inspectieprogramma naar het beheer van de rijkscollectie door de 34 museale beheerders. Om te voorkomen dat de publicatie van uitkomsten van dergelijke wat bredere onderzoeken telkens zou moeten wachten op de publicatie van, ‘een staat van’, kiest de Inspectie op dit moment voor separate publicaties waarin meerdere inspecties rondom een bepaald thema of van meerdere organisaties werkzaam in een bepaald terrein worden samengevoegd. Dit om zo sneller een breder beeld te kunnen laten zien van een bepaalde sector, een deelgebied of bepaalde thema’s.

Onderdeel van het Werkprogramma 2023-2024 was ook de versterking van de organisatie en van het toezichtinstrumentarium op het terrein van overheidsinformatie. In 2024 heeft de Inspectie hierin verschillende stappen gezet, waarover hier verslag wordt gedaan.

Tot slot is een laatste jaar van een werkprogramma ook een jaar van vooruitkijken naar een volgende programmaperiode en daarvoor prioriteiten stellen. 2024 heeft dan ook mede in het teken gestaan van het uitzetten van monitors, data analyseren, risicoanalyses

en de voorbereiding van het nieuwe werkprogramma, dat begin dit jaar aan het parlement is aangeboden².

1.3 Leeswijzer

Dit jaarverslag beschrijft eerst de activiteiten van de Inspectie op het gebied van Overheidsinformatie. In dat hoofdstuk staan de belangrijkste voornemens uit het Werkprogramma 2023-2024 en de uitvoering daarvan centraal. Er is aandacht voor de verschillende activiteiten van de Inspectie, de versterking van het toezicht door de ontwikkeling van een nieuwe methodologie en de inspanningen die in het kader van de totstandkoming en voorbereiding van de nieuwe archiefwet zijn verricht. Het hoofdstuk wordt afgesloten met het bredere beeld dat de monitor overheidsinformatie oplevert.

Het hoofdstuk over erfgoed is onderverdeeld in verschillende aandachtsgebieden: archeologie, monumenten, cultuurgoederen (rijkscollectie, nationaal beschermde cultuurgoederen, internationaal beschermde cultuurgoederen en vergunningen). Naast een verantwoording van de geplande en ongeplande activiteiten wordt een beeld gegeven van de resultaten van de monitors 2023-2024.

Het laatste hoofdstuk bevat feiten en cijfers over de organisatie in bredere zin. Aan bod komen het personeel en de middelen die de Inspectie ten dienste staan, de uitvoering van de monitor, de (burger)vragen die aan de Inspectie zijn gesteld en het opstellen van het nieuwe werkprogramma.

² Werkprogramma 2025-2026: <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/publicatie/2025/03/12/werkprogramma-2025-2026>

Foto: De archiefruimte in het kantoor van het Loodswezen in Hoek van Holland

2 Overheidsinformatie

2.1 Inleiding

Burgers hebben het recht te weten hoe beslissingen worden genomen en welke informatie daarbij is gebruikt. De Archiefwet stelt mede daarom dat de archieven van de overheid in goede, geordende en toegankelijke staat moeten verkeren. Dit is ook van belang voor de eigen bedrijfsvoering van de overheid. Het vinden van informatie in een ongeordend archief is bijzonder tijdrovend, om nog niet te spreken over mogelijk verlies van gegevens. Het naleven van de Archiefwet voorkomt juridische complicaties en het verlies van waardevolle historische en culturele informatie, en dient daarmee de rechtzoekende burger, (wetenschappelijk) onderzoek, de interne bedrijfsvoering en een effectieve beleidsvorming binnen de overheid. Conform haar wettelijke opdracht ondersteunt de Inspectie de naleving van de Archiefwet door toezicht te houden, monitoring- en rapportages op te stellen, kennis te delen en samen te werken met betrokken stelselpartijen.

De Inspectie ziet dat de afgelopen jaren veel aandacht gaat naar deelaspecten van de informatiehuishouding die politiek en bestuurlijk impact hebben, zoals de focus op berichtenapps en e-mails rond de Haagse beleidskernen. Door de nadruk op de deelaspecten is er minder aandacht voor het grotere geheel van de informatiehuishouding. Bovendien heeft gebrekkig informatiebeheer bij uitvoerende organisaties grote gevolgen voor burgers en bedrijven³. Aandacht hiervoor blijft daarom noodzakelijk. In 2023 heeft de Inspectie geconstateerd dat het over de gehele breedte niet goed gesteld is met de naleving van de Archiefwet.⁴ Zogezegd zijn de basisvereisten voor goed informatiebeheer niet op orde⁵. Veelvoorkomende knelpunten bij organisaties zijn het ontbreken van een overzicht (waardoor onduidelijk is welke informatie er is en waar deze zich bevindt) en de inbeheername van alle te archiveren informatie (het ordenen, metadateren, bewaren en tijdig vernietigen). Deze knelpunten bedreigen de kwaliteit van de informatiehuishouding. Voor de verdere borging van die kwaliteit signaleerde de Inspectie bovendien dat organisaties vaak niet weten wat een kwaliteitssysteem precies inhoudt, of hoe dit geïmplementeerd kan worden⁶. Daarbij komt dat overheidsorganisaties door de toenemende digitalisering, zoals het gebruik van algoritmes en nieuwe systemen voor archief- en documentbeheer, voor vraagstukken rondom duurzame toegankelijkheid komen te staan. De digitale ontwikkelingen en het belang van transparantie onderstrepen de noodzaak tot naleving van de regelgeving verder.

³ Position paper Inspectie ten behoeve van rondetafelgesprek vaste Kamercommissie Binnenlandse Zaken 17 mei 2023: <https://www.inspectie-oe.nl/toezichtvelden/overheidsinformatie/publicaties/brief/2023/05/17/position-paper-inspectie-overheidsinformatie-en-erfgoed-ten-behoeve-van-rondetafelgesprek-17-mei-2023>

⁴ Brief ACOI: <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/brief/2023/09/18/brief-vragen-aco-i-informatiehuishouding-preadvies-meerjarenplannen-open-overheid>

⁵ Idem

⁶ Een kwaliteitssysteem organiseert (digitaal) informatiebeheer, d.w.z. het opslaan, bewaren, beheren, ontsluiten en beschikbaar stellen van informatie. En tevens het waar nodig overdragen, verplaatsen, verwijderen en vernietigen van informatie.

2.2 Activiteiten

2.2.1 Themaonderzoeken

E-mailarchivering

Het Werkprogramma 2023-2024 van de Inspectie kondigde een verdiepend onderzoek aan naar de stand van zaken van e-mailarchivering. In de monitor overheidsinformatie 2023-2024 zijn themavragen over e-mailarchivering opgenomen die door 287 organisaties van de centrale overheid zijn ingevuld. Aan de hand hiervan heeft de Inspectie een vooronderzoek uitgevoerd dat zij in december 2024 heeft gepubliceerd⁷.

Daaruit blijkt dat vrijwel alle organisaties één of meerdere knelpunten ervaren bij hun omgang met (het archiveren van) e-mails. Ook is er bij veel organisaties geen eenduidig beleid voor e-mailarchivering.

Naast dit onderzoek volgt de Inspectie de beleidsontwikkelingen op het gebied van e-mailarchivering nauwlettend. Het Rijksprogramma voor Duurzaam Digitale Informatiehuishouding (RDDI), dat rijksorganisaties helpt bij het organiseren, vindbaar en duurzaam toegankelijk maken van alle digitale informatie, werkt sinds 2021 aan een update van de handreiking uit 2018 'Bewaren e-mail Rijksoverheid'⁸. De Inspectie signaleerde enkele risico's rondom de beoogde werkwijze in deze update en heeft hierover teruggekoppeld. De vaststelling van het geactualiseerde 'Kader geautomatiseerde e-mailarchivering voor Rijksoverheid' wordt in 2025 verwacht.

Algoritmes

De Inspectie wil in de toekomst gestructureerd en consistent toezichthouden op het archiveren van algoritmes. Gezien het toenemend gebruik van algoritmes door de overheid is de Inspectie in 2024 gestart met een onderzoek naar de invulling van toezicht op algoritmes. Een algoritme dat volgens de Archiefwet wordt gearchiveerd is immers beschikbaar en controleerbaar.

Met dit onderzoek draagt de Inspectie, vanuit haar wettelijke taak en specifieke expertise, onder meer bij aan het versterken van het toezicht op algoritmes binnen de centrale overheid. Daarom worden andere toezichthouders en regelgevende instanties t.a.v. algoritmes actief betrokken bij dit themaonderzoek. Het toezicht van de Inspectie versterkt op die manier het toezicht van andere partijen. Dit onderzoek loopt door in 2025 en richt zich in eerste instantie op het opbouwen van kennis over het archiveren van algoritmes en het verduidelijken van de normen.

⁷ E-mailarchivering monitor overheidsinformatie 2023-2024: <https://www.inspectie-oe.nl/actueel/nieuws/2024/12/12/aandacht-voor-e-mailarchivering-blijft-nodig>

⁸ <https://www.informatiehuishouding.nl/documenten/vragen-en-antwoorden/wat-houdt-de-handreiking-bewaren-van-e-mail-in>

Kwaliteitssystemen

Op basis van indicatoren wil de Inspectie organisaties ondersteunen door hen handvatten te bieden voor het inrichten van een goed werkend kwaliteitssysteem. Uit vooronderzoek, uitgevoerd in 2023, bleek dat organisaties vaak niet weten wat een kwaliteitssysteem precies inhoudt en hoe het kan worden geïmplementeerd. Een dertigtal organisaties is binnen dit onderzoek geïnspecteerd. Medio 2025 wordt dit onderzoek afgerond met een eindrapportage. De resultaten tonen de mate waarin organisaties kwaliteitssystemen hebben ingericht, de knelpunten die zij hierbij ervaren en *best practices*. Daarmee worden er richtlijnen geboden voor de inrichting van een kwaliteitssysteem.

COVID-19

Het Rijk wil relevante informatie rond het Coronavirus zorgvuldig vastleggen. De selectielijsten bieden niet altijd de ruimte om alle relevante informatie over dit onderwerp blijvend te bewaren. Een hotspot is een instrument voor selectie en waardering waarmee wordt bepaald welke (op termijn) te vernietigen informatie toch -vanwege de hotspot- in aanmerking komt voor blijvende bewaring. Eerder bracht de Inspectie een rapport met aanbevelingen uit om hotspots beter in te richten, naar aanleiding van de archivering van MH17-informatie. Het onderzoek naar de lessen die uit beide rijksbrede hotspots te trekken zijn, wordt naar verwachting halverwege 2025 gepubliceerd.

Achterstanden in overbrenging

In de tweede helft van 2024 is de Inspectie gestart met de voorbereidingen voor een onderzoek naar de achterstanden in overbrenging. In dit onderzoek staat de overbrenging van papieren en digitale overheidsinformatie door organisaties van de centrale overheid naar het Nationaal Archief en de Regionaal Historische Centra centraal. Met dit onderzoek wil de Inspectie inzicht krijgen in het functioneren van de ketens van overbrenging en in de aard en omvang van de achterstanden. Naar aanleiding van de geconstateerde bevindingen doet de Inspectie in een rapport aanbevelingen om de achterstanden te verminderen. Het eindrapport verschijnt naar verwachting eind 2025.

2.2.2 Reguliere inspecties

Als gevolg van de beperkte capaciteit richtte de Inspectie zich in 2024 voornamelijk op thema-inspecties waarbij één specifiek thema wordt onderzocht bij meerdere organisaties en op incident-inspecties waarbij er een onderzoek wordt gedaan naar aanleiding van een signaal uit de maatschappij of de politiek.

Met de voorgenomen reguliere inspecties onderzoekt de Inspectie in hoeverre organisaties op hoofdlijnen voldoen aan de belangrijkste eisen uit de archiefwetgeving zonder dat daar een specifieke aanleiding toe is, zoals een incident. Reden daarvoor is de behoefte om middels deze dwarsdoorsnede beter inzicht te krijgen in de stand van het informatiebeheer bij de centrale overheid en de naleving van de Archiefwet in brede zin.

Op termijn moet dit tevens de ontwikkelingen inzake de informatiehuishouding over de jaren heen in kaart brengen.

Aanvankelijk was het voornemen om in de periode tot eind 2026, 80 organisaties te inspecteren in het kader van dit reguliere inspectieprogramma. Dat aantal was gebaseerd op de aanname dat dergelijke inspecties beperkt in reikwijdte en omvang zouden zijn en dus snel konden worden uitgevoerd. Die vooronderstelling bleek niet juist te zijn. Op basis van de vorig jaar gemaakte risicoanalyse blijkt inmiddels dat deze inspecties alle belangrijke eisen uit de Archiefwet dienen te bestrijken en dus een brede reikwijdte hebben. Zelfs met een gestandaardiseerde aanpak is dat aantal met de huidige capaciteit niet haalbaar. Het betreft grote organisaties met een complexe informatiehuishouding waar het boven water krijgen van alle relevante informatie veel tijd en inzet vraagt. De Inspectie maakt daarom in het Werkprogramma 2025–2026 de keuze om in het bijzonder een aantal organisaties te inspecteren waarvan de informatiehuishouding direct betrekking heeft op burgers en organisaties en die Open op orde gelden hebben ontvangen ter verbetering van hun informatiehuishouding.

De informatiehuishouding van het kerndepartement van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat

In januari en februari van 2024 is een inspectie uitgevoerd bij het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (hierna: EZK)⁹. De Inspectie heeft op hoofdlijnen onderzocht in hoeverre de organisatie voldoet aan de kaders en randvoorwaarden voor informatiebeheer zoals bedoeld in de Archiefwet. Daarnaast is bekeken of EZK voldoet aan de belangrijkste eisen die de Archiefwet stelt aan het informatiebeheer in de praktijk.

EZK heeft de kaders en randvoorwaarden voor het informatiebeheer niet allemaal ingevuld, en voldoet daarmee niet volledig aan de belangrijkste eisen die de Archiefwet stelt aan het informatiebeheer in de praktijk. De Inspectie heeft EZK onder andere aanbevolen om een kwaliteitssysteem (voor alle aspecten) in te richten en om een volledig en actueel overzicht van informatie op te stellen zodat duidelijk is welke informatie waar vindbaar is. Beheertaken kunnen dan (beter) uitgevoerd worden. Hiernaast is het de Inspectie in positieve zin opgevallen dat bij EZK het belang van de informatiehuishouding centraal staat en de informati工程专业 (weer) in positie gebracht wordt binnen de organisatie. De Inspectie zal op termijn nagaan hoe EZK de aanbevelingen van de Inspectie heeft opgevolgd.

De informatiehuishouding van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

In 2024 deed de Inspectie ook onderzoek naar de informatiehuishouding van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (hierna: RVO). Hierbij heeft de Inspectie eveneens op hoofdlijnen onderzocht in hoeverre de organisatie voldoet aan de kaders en

⁹ Rapport over de informatiehuishouding van het kerndepartement van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat: <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2024/06/24/rapport-informatiehuishouding-ministerie-van-ezk>

randvoorwaarden voor informatiebeheer zoals bedoeld in de Archiefwet, en de naleving van de belangrijkste eisen die de Archiefwet stelt.

De meeste aanbevelingen aan RVO sluiten aan bij door hen reeds in gang gezette ontwikkelingen¹⁰. Een aantal verbeteringen is mogelijk. Zo beveelt de Inspectie aan om de aanbevelingen over de hoofdlijnen “in beheer nemen, inzicht en overzicht, ordenen, metadateren en vernietigen” daar waar nodig verder uit te werken in visie en beleid, architectuur en programma’s. Deze aanbevelingen betreffen voornamelijk de digitale informatie van RVO. Het aantal concrete aanbevelingen is een handvat voor RVO ter verbetering van de informatiehuishouding. De Inspectie zal op termijn nagaan hoe RVO de aanbevelingen heeft opgevolgd.

2.2.3 Incidentinspecties

Rapport VOC-schip De Rooswijk

Het archief over de berging van het ‘VOC-schip De Rooswijk’ was vermist, maar is inmiddels teruggevonden. Uit het in 2024 gepubliceerde rapport blijkt dat de vermissing niet alleen het resultaat was van onzorgvuldig uitleenbeleid, maar dat ook bij de overdracht van archieven tussen de twee betrokken departementen de archiefwettelijke regels niet zijn gevolgd en uitgevoerd¹¹. De Inspectie heeft de betrokken departementen aanbevolen de oorspronkelijke overdracht van archieven met terugwerkende kracht te herstellen en via procedures te borgen dat (uit)geleende dossiers teruggaan naar de eigenaar. De Inspectie heeft contact over de verdere opvolging van de aanbevelingen.

Archivering interne voorvalonderzoeken ministerie van Defensie

De Inspectie heeft onderzoek gedaan naar de archivering van de interne voorvalonderzoeken door de Centrale Organisatie Integriteit Defensie (COID), het expertisecentrum van het ministerie van Defensie (hierna: Defensie) op het gebied van integriteit. Voorvalonderzoeken zijn onderzoeken die worden verricht op basis van een melding of vermoeden van een misstand. De Inspectie ziet dat Defensie zich middels een Aanwijzing en een DPIA en de Selectielijst Defensie inspant om de archivering van voorvalinformatie goed te regelen. De aanwijzingen en richtlijnen zijn echter op enkele punten niet in overeenstemming met de Archiefwet 1995 en de Selectielijst Defensie. Indien op deze punten volgens de DPIA of de Aanwijzing voorvalinformatie wordt vernietigd, is dit in strijd met de Selectielijst en de Archiefwet 1995. Op grond van het onderzoek deed de Inspectie in 2024 enkele aanbevelingen aan Defensie. Zij gaat de opvolging van deze aanbevelingen in 2025 monitoren.

¹⁰ Rapport over de informatiehuishouding van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland: <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2024/12/05/rapport-over-de-informatiehuishouding-van-de-rijksdienst-voor-ondernemend-nederland>

¹¹ Brief en rapport vermeende vermissing ‘VOC-schip Rooswijk’: <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/brief/2024/04/25/brief-en-rapport-rooswijk>

Vermist of vernietigd archief ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (hierna: VWS) heeft in 2023 aan de Inspectie gemeld dat er een archief vermist of mogelijk vernietigd was. Op basis van de daarna vastgestelde feiten en omstandigheden gaat de Inspectie er vanuit dat de betreffende archiefbescheiden zijn vernietigd. Eind 2024 stuurde de Inspectie een handhavingsbrief naar VWS¹². De aanbevelingen zijn gericht op het gecontroleerd vernietigen van documenten en het maken van een informatieoverzicht. In 2024 heeft het ministerie van VWS een plan opgestuurd. De Inspectie zal in 2025 onderzoeken of de aanbevelingen ook daadwerkelijk zijn opgevolgd.

Onduidelijkheid vernietiging informatie Militaire Inlichtingen en Veiligheidsdienst

In een rechterlijke uitspraak uit augustus 2024, over een ingediend informatieverzoek, werd melding gedaan van gebreken in het informatiebeheer bij de Militaire Inlichtingen en Veiligheidsdienst (hierna: MIVD). De Inspectie is naar aanleiding van deze uitspraak een onderzoek gestart naar de gebreken en de maatregelen die de MIVD heeft getroffen om de duurzame toegankelijkheid van deze archieven te verbeteren. In de uitspraak wordt aangegeven dat gegevens en/of dozen niet zijn aangetroffen, terwijl die wel onder de MIVD behoorden te berusten. Daarnaast wordt genoemd dat onduidelijk is welke informatie wel of niet heeft bestaan en of de betreffende informatie in overeenstemming met de Archiefwet is vernietigd. Het onderzoek is lopende.

2.2.4 Opvolging van onderzoeken

Informatiehuishouding Toeslagen

In 2023 en 2024 deed de Inspectie navraag bij de dienst Toeslagen naar de voortgang van de aanbevelingen uit het in 2021 verschenen rapport 'De informatiehuishouding van Toeslagen'¹³. In dit rapport constateerde de Inspectie dat overheidsinformatie versnipperd was door de hele organisatie, onvoldoende beheerd werd en daardoor moeilijk vindbaar was. De verbetermaatregelen van de directie zijn periodiek onderwerp van gesprek tussen Financiën, Toeslagen en de Inspectie. In 2024 constateerde de Inspectie dat Financiën en Toeslagen hard werken aan de verbetering van de informatiehuishouding. Tegelijkertijd blijft de verbetering een grote opgave en is het onzeker wanneer bepaalde resultaten behaald zullen worden. Daarom blijft de Inspectie de verbetering van dichtbij volgen¹⁴.

¹² Afhandeling melding vermist en of vernietigd archief ministerie van VWS brief Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed: <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/brief/2023/12/06/brief-afdoening-melding-van-vernie-tigd-archief-bij-het-ministerie-van-vws>

¹³ Rapport De informatiehuishouding van Toeslagen: <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2021/04/22/rapport-toeslagen>

¹⁴ Brief voortgang informatiehuishouding Toeslagen: <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/brief/2024/04/26/voortgang-toeslagen-2024>

Vernietiging van adoptiedossiers

Naar aanleiding van burgervragen van geadopteerden onderzocht de Inspectie in 2023 de vernietiging van adoptiedossiers van de Directie Kinderbescherming, voorganger van de Centrale Autoriteit Internationale Kinderaangelegenheden, onderdeel van het ministerie van Justitie en Veiligheid (hierna: JenV)¹⁵. Uit dit onderzoek bleek dat tussen 1983 en 1999 reeksen dossiers vernietigd zijn en dat beheer en vernietiging van de dossiers onvoldoende zorgvuldig plaatsvond, in strijd met de Archiefwet. De Inspectie heeft aanbevelingen gedaan aan JenV en het Nationaal Archief. Deze aanbevelingen zijn gericht op een beter beheer van de bewaarde dossiers. Ook heeft de Inspectie aanbevolen dat het belang van de burgers, die naar informatie over hun adoptie zoeken, meer aandacht krijgt. In 2024 deed de Inspectie navraag naar de voortgang van de aanbevelingen uit het inspectierapport. Eind 2024 concludeerde de Inspectie dat het ministerie van JenV stappen heeft gezet om het beheer van adoptiedossiers te verbeteren¹⁶. In 2025 zal de Inspectie de opvolging van de aanbevelingen opnieuw beoordelen.

De staat van de digitale missie-archieven

Goede archivering is een vereiste om verantwoording af te kunnen leggen over militaire missies. Eerder constateerde de Inspectie dat Defensie de informatie op digitale dragers onvoldoende beheerde¹⁷. Na verloop van tijd raken deze digitale dragers defect en kan er informatie verloren gaan. Defensie heeft een verbetertraject ingezet om de kwaliteit van de archivering van de missiearchieven te verbeteren. De Inspectie volgt de vorderingen. Op gezette tijden zijn er rapportages opgevraagd en heeft de Inspectie een bezoek afgelegd om de stand van zaken met de verantwoordelijke functionarissen te bespreken. In 2025 vraagt de Inspectie een nieuwe rapportage op.

De archivering van chatberichten bij het ministerie van Algemene Zaken

In een eerder verschenen rapport constateerde de Inspectie dat de manier waarop chatberichten bij het ministerie van Algemene Zaken (hierna: AZ) gearchiveerd werden leidde tot gegevensverlies¹⁸. De Inspectie heeft AZ toen onder andere aanbevolen om meer te sturen op archivering en betere afspraken te maken voor het archiveren van chatberichten. In 2024 heeft AZ de Inspectie volgens afspraak schriftelijk geïnformeerd over de opvolging van de aanbevelingen. Daarnaast heeft ook een inspectiebezoek

¹⁵ Rapport Vernietiging van adoptiedossiers. Centrale Autoriteit Internationale Kinderaangelegenheden, voorheen Directie Kinderbescherming. Rapport over de naleving van de Archiefwet bij het Ministerie van Justitie en Veiligheid: <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2023/07/27/vernietiging-van-adoptie-dossiers-bij-het-ministerie-van-justitie-en-veiligheid>

¹⁶ Zie: <https://www.inspectie-oe.nl/actueel/nieuws/2024/12/03/ministerie-van-justitie-en-veiligheid-zet-stappen-in-verbetering-beheer-adoptiedossiers>

¹⁷ Brief aan ministerie van Defensie over de staat van de digitale missie-archieven: <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/brief/2023/03/16/brief-aan-ministerie-van-defensie-over-de-staat-van-de-digitale-missie-archieven>

¹⁸ De archivering van chatberichten bij het ministerie van Algemene Zaken: <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2022/10/03/rapport-ministerie-algemene-zaken>

plaatsgevonden voor gesprek en waarneming. Begin 2025 heeft de Inspectie een brief gepubliceerd waarin zij de mate van opvolging heeft beoordeeld¹⁹.

De informatiehuishouding van het Loodswezen

Na een onderzoek in juni 2023 bleek dat het Nederlands Loodswezen (hierna: het Loodswezen) de kaders en randvoorwaarden voor informatiebeheer die de Archiefwet stelt niet alle (afdoende) heeft ingevuld²⁰. In het laatste kwartaal van 2024 heeft de Inspectie contact opgenomen met het Loodswezen om te informeren naar de opvolging van de aanbevelingen uit het rapport. Het Loodswezen heeft de Inspectie hierover geïnformeerd. In december 2024 zijn aanvullende vragen gesteld door de Inspectie, die ook beantwoord zijn door het Loodswezen. De Inspectie heeft geconstateerd dat het Loodswezen vier van de zes aanbevelingen volledig heeft opgevolgd. Aan de overige twee is grotendeels invulling gegeven. Ook is door het Loodswezen aangegeven waarom bepaalde onderdelen van de aanbevelingen nog niet volledig opgevolgd zijn; zo wordt een proces voor digitale overbrenging ingericht zodra er overgebracht moet worden. Met deze vaststelling rondt de Inspectie het onderzoek naar de naleving van de Archiefwet 1995 door het Loodswezen af. Begin 2025 heeft de Inspectie de brief met deze beoordeling op haar website gepubliceerd²¹.

De informatiehuishouding van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

De Inspectie concludeerde in 2023 dat het ministerie van SZW werkt aan de verbetering van de informatiehuishouding, maar het informatiebeheer nog niet volledig is ingericht en niet systematisch wordt uitgevoerd.²² Volgens afspraak heeft SZW de Inspectie in 2024 geïnformeerd over de voortgang van de opvolging van de aanbevelingen uit het rapport. De Inspectie heeft de voortgang beoordeeld en de bevindingen gepubliceerd. Er zijn voorbereidingen getroffen voor de implementatie van de meeste aanbevelingen, maar de daadwerkelijke implementatie moet nog worden uitgevoerd. In 2025 zal de Inspectie weer een bezoek brengen aan het ministerie²³.

¹⁹ Zie brief van april 2025 op de pagina: <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/brief/2023/07/27/brief-opvolging-aanbevelingen-de-archivering-van-chatberichtenbij-het-ministerie-van-algemene-zaken>

²⁰ Alle benoemde documenten zijn te vinden op pagina: <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2023/10/26/rapport-over-de-informatiehuishouding-van-het-loodswezen>.

²¹ Zie brief van maart 2025 op de pagina: <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2023/10/26/rapport-over-de-informatiehuishouding-van-het-loodswezen>

²² Rapport Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De stand van de informatiehuishouding in 2022: <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2023/02/21/ministerie-van-sociale-zaken-en-werkgelegenheid>

²³ Het rapport en de voortgangsdokumentten zijn te vinden op: <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2023/02/21/ministerie-van-sociale-zaken-en-werkgelegenheid>

2.3 Versterking toezicht

2.3.1 Ontwikkeling methodologie reguliere inspectie

De Inspectie werkt constant aan het verbeteren van haar toezicht. De afgelopen jaren heeft de Inspectie gewerkt aan de ontwikkeling van een inspectiemethodiek voor het uitvoeren van reguliere inspecties. Met deze methodiek, op basis van het Toetsingskader Informatie van de centrale overheid, onderzoekt de Inspectie in hoeverre een organisatie op hoofdlijnen voldoet aan de belangrijkste eisen uit de archiefwetgeving. Reden daarvoor is de behoefte om middels deze dwarsdoorsnede beter inzicht te krijgen in de stand van het informatiebeheer bij de centrale overheid en de naleving van de Archiefwet in brede zin. Op termijn moet dit tevens de ontwikkelingen inzake de informatiehuishouding over de jaren heen in kaart brengen.

De methode werd de afgelopen werkprogrammaperiode beproefd bij SZW, het Loodswezen, EZK en de RVO, waarbij vooral gelet werd op onderlinge vergelijkbaarheid van bevindingen en conclusies, doorlooptijd en toezichtlast. In december 2024 heeft dit geleid tot de vaststelling van het definitieve instrument. Met deze methodiek onder de arm gaat de Inspectie de komende jaren op grotere schaal reguliere inspecties uitvoeren. Deze inspecties concentreren zich op de belangrijkste eisen uit de archiefwetgeving.

2.3.2 Inrichting accounthouderschap en verdere samenwerking

Ter versterking van haar toezichtstaken, zette de Inspectie dit jaar wederom in op samenwerking met verschillende stakeholders waaronder de Auditdienst Rijk (ADR) en het Adviescollege Openbaarheid en Informatiehuishouding (ACOI). Het delen van kennis en informatie is een belangrijk onderdeel van de samenwerking die de Inspectie met organisaties aangaat. Zo is er in 2024 een samenwerkingsafpraak getekend met de Rijksorganisatie voor Informatiehuishouding (RvIH). Ook heeft de Inspectie voor verschillende stelselpartijen een inspecteur als vaste accounthouder aangewezen. Deze accounthouder voert op regelmatige basis overleg met de stelselpartij. Hiernaast heeft de Inspectie voor haar Werkprogramma 2025-2026 een aantal stelselpartijen bevraagd over de uitgevoerde risicoanalyse.

2.3.3 Kennisdeling: educatie en monitor

De Academie voor Toezicht van de Inspectieraad organiseert de Leergang Startend Inspecteur waar alle Rijksinspecties aan deel kunnen nemen. De Academie heeft besloten om de Archiefwet en het onderwerp ‘informatiehuishouding’ meer aandacht te geven; zoals de Woo en AVG. Als zodanig wordt de module doorontwikkeld, de Inspectie is hierbij betrokken. Daarnaast onderhoudt de Inspectie contact met de Universiteit van Amsterdam (hierna: UvA). De afgelopen periode hebben twee studenten van de UvA stage

gelopen bij de Inspectie. Zij hebben onderzoek gedaan naar de documentatieplicht en bekeken in hoeverre de veranderingen van de nieuwe Archiefwet van invloed zijn op de monitor van Overheidsinformatie.

De Inspectie heeft bij de Autoriteit Persoonsgegevens en de Rijksorganisatie voor Informatiehuishouding presentaties gegeven over de geaggregeerde resultaten van de monitor overheidsinformatie 2023-2024.

2.4 De nieuwe Archiefwet en het concept voor een Algemene Informatiewet

Nieuwe Archiefwet

Door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (hierna: OCW) wordt gewerkt aan de nieuwe Archiefwet. Het voorstel voor de nieuwe Archiefwet is op het moment van schrijven aangenomen door de Tweede Kamer en in afwachting van behandeling door de Eerste Kamer. De Inspectie was betrokken bij de behandeling van het voorstel in de Tweede Kamer door bijdragen aan de tweede nota van wijziging bij het wetsvoorstel en de nota naar aanleiding van het (nader) verslag. Ook leverde de Inspectie een bijdrage aan het dossier ten behoeve van de mondelinge behandeling.

Bij invoering van de nieuwe Archiefwet krijgt de Inspectie een aantal nieuwe taken. Daarnaast vereist de nieuwe wet een aanpassing van het Toetsingskader Informatie van de centrale overheid.

In 2024 deed de Inspectie een handhaafbaarheidstoets op het concept-Archiefbesluit en de concept-Archiefregeling. In die toets legt de Inspectie de nadruk op de relatie tussen taak of werkproces en archief. Archief is immers procesgebonden informatie. De Inspectie benadrukt dat die relatie ook zichtbaar moet zijn in wet- en regelgeving. Daarnaast benadrukt de Inspectie het belang van de nadere invulling van normen voor inbeheername, vindbaarheid, overzicht, ordening en vernietiging. Inge vulde normen bieden veel handelingsperspectief voor organisaties waarmee hun informatiehuishouding daadwerkelijk kan worden verbeterd.

Met OCW heeft de Inspectie een reactie gegeven op de concept Algemene informatiewet. De reactie van OCW, met de bijdrage van de Inspectie als apart onderdeel, is aangeboden aan de regeringscommissaris Informatiehuishouding.

Inrichting Interbestuurlijk toezicht

Een betere informatiehuishouding bij de decentrale overheid is gebaat bij een goed functionerend stelsel van interbestuurlijk toezicht (IBT). De minister van OCW heeft aangekondigd het IBT op de naleving van de Archiefwet door de provincies per 1 juli 2026 te beleggen bij de Inspectie. Een goede voorbereiding op deze nieuwe taak is noodzakelijk. De Inspectie doet dit in nauw overleg met de beleidsafdeling en in

afstemming met de provinciearchivarissen en andere interbestuurlijke toezichthouders. Een schets van de inrichting van het IBT is inmiddels gereed. In 2025 zal de voorbereiding verder vorm krijgen door het ontwikkelen van praktische toezichtinstrumenten en een toetsingskader.

2.5 Monitor overheidsinformatie

De monitor overheidsinformatie 2023-2024 is door 287 organisaties ingevuld. Uit de resultaten komt naar voren dat er nog veel aandacht nodig is voor onder andere kwaliteitszorg, achterstanden en het duurzaam toegankelijk maken van overheidsinformatie. De resultaten van de monitor zijn begin 2025 gepubliceerd²⁴.

²⁴ Monitor Overheidsinformatie 2023-2024 gepubliceerd: <https://www.inspectie-oe.nl/actueel/nieuws/2025/03/monitor-overheidsinformatie-2023-2024-gepubliceerd>

Foto: Pand Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), een van de in 2024 geïnspecteerde instellingen

Transparantie begint bij goede informatiehuishouding

Een transparante overheid die verantwoording af kan leggen, dat is het doel van het toezicht op overheidsinformatie door de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed. Inspecteur overheidsinformatie Robrecht Haex vertelt wat zijn werk zo interessant maakt.

"Je spreekt met mensen op alle niveaus, van ICT'ers tot secretarissen-generaal."

"Ik begon als stagiair, tijdens mijn master Archief- en Informatiewetenschappen, vlak na de toeslagenaffaire. De impact van slechte informatiehuishouding werd toen pijnlijk duidelijk. Tijdens mijn studie onderzocht ik de relatie tussen archivering en parlementair onderzoek. De urgentie was voelbaar, en bij de Inspectie kreeg ik later als stagiair een uniek inkijkje. Inmiddels werk ik hier alweer een paar jaar met veel plezier.

Voor de veelzijdigheid van het werk spreekt me aan. Waar je bij veel organisaties maar een informatiehuishouding ziet, bezoek ik voor mijn werk talloze instellingen. Je spreekt met mensen op alle niveaus, van ICT'ers tot secretarissen-generaal. Je ziet goede en minder goede voorbeelden van informatiehuishouding en leert van beide. Deze inzichten vertaal ik naar praktische aanbevelingen. Bijvoorbeeld over hoe een organisatie beter kan archiveren of welke systemen verbeterd moeten worden. Zo onderzocht de Inspectie de archivering van chatberichten bij het ministerie van Algemene Zaken, een onderwerp

dat volop in de maatschappelijke belangstelling staat. Het mooie is dat onze rapporten vaak direct impact hebben: ze zetten belangrijke thema's op de agenda van overheidsorganisaties.

In 2024 hebben we allerlei themaonderzoeken gedaan bij verschillende overheidsorganisaties. Maar we hebben vooral ook de basis gelegd voor de voorgenomen reguliere inspecties. Als team hebben we daarbij een nieuwe werkwijze ontwikkeld, waarmee we na kunnen gaan in hoeverre organisaties op hoofdlijnen voldoen aan de belangrijkste eisen uit de Archiefwet.

Ook is er veel ruimte om jezelf te ontwikkelen. We zijn een groeiende, professionaliserende organisatie. We leren veel van elkaar, iedereen is enorm gemotiveerd. Er is ruimte voor samenwerking én gezelligheid. Als jong en gedreven persoon kun je hier echt je stempel drukken. Zelf ben ik ook accounthouder: ik onderhoud in teamverband contact met beleidsmakers en partners zoals het ACOI.

Het leukste onderdeel van mijn werk? Het contact met de mensen op de werkvloer. We beginnen met bureauonderzoek en gaan daarna op locatie in gesprek. Je moet analytisch zijn, maar ook sociaal vaardig. Uiteindelijk is dit mensenwerk. Als je gelooft in een transparante overheid en het belang van verantwoording, dan zit je hier goed. In dit werk maak je écht impact."

Foto: Archeologische opgraving naast de Markthal in Rotterdam in 2024

3 Erfgoed

3.1 Inleiding

Het toezicht op erfgoed betreft de domeinen archeologie, cultuuroederen en monumenten. Het toezicht richt zich op organisaties en instellingen zoals de voormalige rijksmusea, archeologische depots en professionele organisaties voor monumentenbehoud. Daarnaast houdt de Inspectie toezicht op algemene verboden: het verbod om zonder certificaat een opgraving te verrichten en verboden om beschermde cultuuroederen in of uit te voeren.

Naast het houden van toezicht, verleent de Inspectie ook vergunningen voor de uitvoer van cultuuroederen buiten de Europese Unie en met ingang van medio 2025 voor de invoer van cultuuroederen binnen de Unie. Tot slot beschikt de Inspectie over bijzondere opsporingsambtenaren om opsporingsonderzoek te doen naar overtredingen van erfgoedregelgeving.

In de paragrafen hierna wordt ingegaan op de geplande en ongeplande activiteiten op de verschillende domeinen in 2024.

Naast deze activiteiten heeft de Inspectie haar kennis en deskundigheid ingezet voor de voorbereiding van nieuwe wetgeving. Zo is zij actief betrokken bij de voorgenomen wijzigingen van de Erfgoedwet²⁵. Ook heeft zij actief bijgedragen aan de ontheffings-regeling voor amateurduikers in de archeologie en nieuwe sanctiewetgeving met betrekking tot cultuuroederen.

3.2 Archeologie

3.2.1 Inleiding

De Inspectie houdt op grond van de Erfgoedwet en de Omgevingswet²⁶ toezicht op de naleving van regels met betrekking tot archeologische opgravingen, vondsten, en beschermde archeologische rijksmonumenten²⁷. Het toezicht op deze regels richt zich op particulieren, instellingen en overheden.

Archeologisch onderzoek kan maar één keer uitgevoerd worden: archeologische vondsten kunnen maar één keer opgegraven worden en grondsporen maar één keer onderzocht, daarna zijn ze weg. Daarom moet dit onderzoek zorgvuldig gebeuren en mag niet iedereen zomaar opgraven of archeologisch onderzoek doen. Op enkele wettelijke uitzonderingen na, is archeologisch onderzoek voorbehouden aan daarvoor gecertificeerde bedrijven

²⁵ Zie: <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/documenten/kamerstukken/2024/12/20/aan-de-tweede-kamer-verbetering-erfgoedwet-en-erfgoedzorg>

²⁶ De Omgevingswet in de gevallen die erfgoed betreffen en waar de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap OCW als bevoegd gezag is aangewezen.

²⁷ Nederland kent veel waardevolle archeologische vindplaatsen, zowel op het land als onder water. Ruim 1.400 daarvan hebben een bijzondere status als archeologisch rijksmonument. Het betreft archeologische resten die zo bijzonder zijn voor onze geschiedenis, dat we deze voor toekomstige generaties willen behouden. Het gaat daarbij om zichtbare en onzichtbare monumenten, zowel op het land als onder water.

en gemeenten. Jaarlijks vinden er in Nederland tussen de 3.000 en 4.000 archeologische onderzoeken plaats waarvoor een certificaat is vereist. Bedrijven en gemeenten met een certificaat worden getoetst door de certificerende instellingen. De Inspectie houdt toezicht op de werking van dit systeem van certificering. Wettelijke uitzonderingen op het opgravingsverbod zijn er onder andere voor universiteiten en hogescholen, verenigingen van vrijwilligers in de archeologie, buitenlandse bedrijven die incidenteel in Nederland opgraven en metaaldetectoramateurs. Deze uitzonderingen kennen allemaal specifieke voorwaarden²⁸. De Inspectie houdt toezicht op deze partijen. Ten slotte houdt de Inspectie toezicht op de archeologische depots. Er zijn 37 provinciale en gemeentelijke depots, waarin alle vondsten en documentatie van archeologisch onderzoek moeten worden bewaard.

3.2.2 Activiteiten

Themaonderzoeken

Deselectie van vondsten

Hoewel de Erfgoedwet voorschrijft dat alle vondsten uit archeologisch onderzoek behouden moeten worden en opgeslagen dienen te worden in een depot, worden in de praktijk op diverse momenten in het archeologische werkproces vondsten geselecteerd; zij worden niet nader onderzocht en/of behouden. De Erfgoedwet biedt strikt genomen geen ruimte voor deze zogenaamde deselectie van vondsten, maar in de praktijk is het gemeengoed. Het wordt in feite gedoogd.

De afgelopen werkprogrammaperiode deed de Inspectie onderzoek naar de werkwijze van deselecteren, zowel bij veldonderzoek als in de archeologische depots. Zowel de archeologische bedrijven en gemeenten met een certificaat als de depots zijn bevraagd op hun selectiebeleid en selectiepraktijk. De Inspectie heeft aan de monitor voor certificaathouders en voor depots²⁹ themavragen toegevoegd. Tijdens onaangekondigde veldinspecties bij lopende opgravingswerkzaamheden door certificaathouders (*reality checks*) is speciale aandacht uitgegaan naar de selectiepraktijk. Bij de *reality checks* was de indruk dat deselectie van vondstmateriaal bij bijna elk veldonderzoek gebeurt en dat meestal de veldwerkleiding op basis van eigen kennis en expertise over deselectie beslist. Het programma van eisen van het onderzoek speelt daarbij wel een rol, omdat daarin bepalingen zijn opgenomen voor het te selecteren materiaal in het veld.

Niet alle veldmedewerkers houden zich echter aan die bepalingen vanuit de overtuiging dat deselecteren in het veld ongewenst is. De hierboven geschetste indruk is door de resultaten uit de monitor bevestigd: voor deselectie tijdens veldonderzoek is doorgaans geen vastgesteld beleid, het gebeurt op basis van de expertise van de veldwerkleider en het gebeurt slechts op kleine schaal. Daarnaast blijkt uit de monitor dat wát wordt

²⁸ Besluit Erfgoedwet archeologie: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0037866/2024-04-01>

²⁹ <https://www.inspectie-oe.nl/de-inspectie-overheidsinformatie-en-erfgoed/monitor-overheidsinformatie-en-erfgoed>

gedeselecteerd, meestal niet geregistreerd wordt. De monitorresultaten laten bij de depots eenzelfde beeld zien: er bestaat vaak geen beleid voor deselectie, er wordt terughoudend mee omgegaan en dat wat wordt gedeselecteerd, wordt niet apart gedocumenteerd of bemonsterd voor nadere analyse. Dit betekent dat het deselecteren van vondsten veelal persoonsafhankelijk is en dat toekomstige controles of herbeoordelingen vaak niet mogelijk zijn door het gebrek aan registratie en bemonstering. Tegelijkertijd blijkt dat men terughoudend is. Vrijwel alle betrokkenen geven aan dat deselectie meestal wordt toegepast op losse vondsten waarvan de context niet bekend is, op zeer modern materiaal, op (gevaarlijk) materiaal uit de Tweede Wereldoorlog, op vondsten die in dermate slechte staat zijn dat behoud niet mogelijk is, op stort- en bouwvoorvondsten en op materiaal waarvan grote aantallen aanwezig zijn, zoals baksteen- en dakpanresten en spijkers. Al lijken deze vondsten minder belangrijk, ze kunnen toch cultuur-historische waarden hebben. De Inspectie rondde haar onderzoek eind 2024 af en de rapportage van de resultaten wordt in het tweede kwartaal van 2025 gepubliceerd.

Metaaldetectie: een uitzondering op het opgravingsverbod

In Nederland is het verboden om een archeologische opgraving te verrichten zonder certificaat. Op dit verbod is een aantal uitzonderingen gemaakt. Eén daarvan is dat metaaldetectoramateurs op zoek mogen naar archeologische vondsten. Metaaldetectie is een populaire hobby en de vondsten leveren een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van archeologische kennis. Deze uitzondering kent wel een aantal voorwaarden. Zo zijn metaaldetectoramateurs verplicht hun vondsten te melden bij de minister (i.c. de RCE of PAN), zodat de kennis van deze objecten niet verloren gaat. Verder geldt de uitzondering niet op (voorbestede) beschermde archeologische monumenten, terreinen waar een opgraving bezig is of waar de gemeente een detectieverbod heeft ingesteld. Tot slot mag er niet dieper dan 30 centimeter in de grond gegraven worden.

De populariteit van de hobby en daarmee gepaard gaande grote aantal vondsten maakt metaaldetectie een belangrijk onderwerp van aandacht en onderzoek voor de Inspectie. In 2023 en 2024 heeft de Inspectie onderzocht hoe de meldingsplicht in de praktijk functioneert. Hierbij is gekeken naar de verschillende meldpunten en is in kaart gebracht hoeveel meldingen er gedaan worden door hoeveel metaaldetectoramateurs. Focus lag daarbij op de vraag of het aantal meldingen na het instellen van de uitzondering (2016) significant is toegenomen. Ook heeft de Inspectie onderzoek gedaan naar welke archeologische beschermde rijksmonumenten het meest kwetsbaar zijn voor metaaldetectie. In het kader van dit onderzoek heeft de Inspectie gesprekken gevoerd met gemeenten en grote terreineigenaren, die over een omvangrijk bestand aan kwetsbare archeologische rijksmonumenten beschikken met als doel de bewustwording te vergroten. Gemeentelijke toezichthouders zijn niet altijd op de hoogte van de regelgeving met betrekking tot archeologie en het maatschappelijke belang ervan. Evenmin is bij gemeenten altijd bekend dat de Inspectie kan assisteren bij het doen van aangifte.

Gelieerd aan metaaldetectie heeft de Inspectie ook aandacht gehad voor de in populariteit sterk toegenomen hobby magneetvissen. Hierbij worden met een magneet ijzeren voorwerpen van de bodem van een sloot of gracht naar boven getrokken. Daarbij kunnen ook voorwerpen van archeologische waarde worden opgevist. In dat geval wordt het opgravingsverbod onder water overtreden; alleen op het land geldt een uitzondering op het opgravingsverbod voor metaaldetectie. Uit een inventariserend onderzoek van de Inspectie naar magneetvissen blijkt dat maar weinig gemeenten, andere betrokken instanties en de hobbyisten bekend zijn met het verbod op het meenemen of verplaatsen van archeologische voorwerpen in of uit het water.

De komende periode heeft metaaldetectie nog de volledige aandacht van de Inspectie. De resultaten van de verschillende onderzoeken van de afgelopen werkprogramma-periode worden daarbij gebundeld om te bezien of dit leidt tot verder onderzoek, interventies en/of samenhangende aanbevelingen.

Universiteiten en hogescholen uitgezonderd op de certificeringsplicht

Universiteiten en hogescholen zijn uitgezonderd van de certificeringsplicht voor opgravingen, al zijn hier wel voorwaarden aan verbonden. Naar aanleiding van een verzoek tot overleg door een universiteit en een hogeschool, en op basis van veldinspecties, besloot de Inspectie in 2024 om een onderzoek te starten naar in hoeverre de voorwaarden nageleefd worden en in hoeverre deze voorwaarden voor universiteiten en hogescholen haalbaar zijn. Hiervoor heeft de Inspectie alle projecten doorgelicht die door de onderwijsinstellingen zijn uitgevoerd sinds de invoering van de Erfgoedwet in 2016. Uit de eerste resultaten blijkt dat onderwijsinstellingen knelpunten ervaren bij het voldoen aan alle voorwaarden en gestelde eisen. Zo blijkt het bijvoorbeeld niet altijd gemakkelijk om voldoende capaciteit vrij te maken voor de uitwerking van het onderzoek door de gebondenheid van docenten aan het onderwijsprogramma. Eind 2025 verschijnt het onderzoeksrapport met de resultaten en aanbevelingen.

Reality checks

De afgelopen programmaperiode heeft de Inspectie vijftien *reality checks* uitgevoerd bij organisaties die gecertificeerd zijn voor archeologisch onderzoek. Het directe toezicht op de certificaathouders ligt bij de certificerende instellingen. De Inspectie houdt toezicht op de werking van dit systeem van certificering. Daartoe voert de Inspectie onaangekondigde veldinspecties uit bij certificaathouders, waarbij naar dezelfde normelementen gekeken wordt als de certificerende instellingen. Met deze *reality checks* vergelijkt de Inspectie haar bevindingen met die van de certificerende instellingen en vormt daarmee een beeld van de werking van het certificeringstelsel. Dit beeld deelt de Inspectie periodiek met de certificerende instellingen, onder andere via het harmonisatie-overleg. Dit is een overleg tussen certificerende instellingen, toetsende instellingen en de Inspectie.

Toezicht archeologie onder water

De internationale en politieke druk op het behoud van cultureel erfgoed onder water is groot.

Om goedwillende amateurs betrokken te houden bij de zorgvuldige omgang met het erfgoed is sinds 1 april 2024 de wijziging Besluit Erfgoedwet archeologie³⁰ van kracht, waardoor amateurduikers voor bepaalde handelingen in aanmerking komen voor een ontheffing van het opgravingsverbod. Aan deze ontheffing zijn voorschriften verbonden, zoals het vooraf melden van de activiteiten aan de Inspectie. De Inspectie heeft haar werkprocessen hierop aangepast en houdt toezicht op de uitvoering. Tot nu toe zijn elf ontheffingen verleend. Daarnaast blijft de aandacht van de Inspectie gericht op het voorkomen en bestrijden van illegale activiteiten op en rond scheepswrakken. Informatiegaring is daarin een belangrijk onderdeel en in dat kader is de Inspectie in gesprek met haar partners binnen de rijksoverheid om tot een formalisering te komen van de samenwerking met de Kustwacht³¹.

Toezicht archeologie Omgevingswet

In januari 2024 is de Omgevingswet, waarin de fysieke omgang met het cultureel erfgoed is geregeld, in werking getreden. De minister van OCW heeft in het kader van de Omgevingswet enkele taken en bevoegdheden op het gebied van archeologie.

In de praktijk worden deze door de Inspectie en de RCE uitgevoerd. In 2024 werkten RCE en Inspectie samen aan de handhavingsstrategie voor de Omgevingswet, die in 2025 gepubliceerd wordt.

Melding vermissing vondsten

Archeologische bedrijven, en andere partijen die opgravingen uitvoeren, zijn verplicht om alle vondsten binnen twee jaar na voltooiing van de opgraving over te dragen aan de eigenaar, te weten de depothouder (provincie, gemeente of Rijk)³². Het komt echter voor dat een vondst zoek raakt. De depothouder kan in dat geval bij de overdracht van de vondsten de voorwaarde stellen dat er een melding van vermissing wordt gedaan bij de Inspectie. In 2023 en 2024 werden dertien vermissingen gemeld door zes verschillende partijen. In 2024 werden daarbij acht vermissingen door een partij gemeld. Alle vermissingen betreffen archeologische onderzoeken van voor 2016 die met vertraging zijn overgedragen. De ernst en oorzaak van deze vermissingen verschillen. Soms gaat het om enkele scherven of botfragmenten, soms betreft het meldingen over bijzondere vondsten, zoals een mantelspeld of een onderdeel van een crucifix.

³⁰ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0037866/2016-07-01>

³¹ <https://www.inspectie-oe.nl/actueel/nieuws/2021/07/22/het-ministerie-van-ocw-werkt-samen-met-de-kustwacht-voor-het-beschermen-van-scheepswrakken>

³² Erfgoedwet art. 5.6-7

Foto: : Als vermist opgegeven mantelspeld

Opsporingsonderzoeken

De Inspectie beschikt over buitengewoon opsporingsambtenaren (BOA's) die in bijzondere gevallen strafrechtelijk onderzoek doen. In 2024 hebben hierop activiteiten plaatsgevonden, maar zijn geen opsporingsonderzoeken afgerond.

3.2.3 Uitgelicht: thema's monitor Archeologie

Iedere twee jaar vullen de bedrijven en gemeenten die gecertificeerd zijn voor archeologisch onderzoek én de provinciale en gemeentelijke depots de monitor in. Zij worden daarin bevraagd over hun taakuitvoering. Daarnaast vullen alle gemeenten de monitor monumenten en archeologie van de Inspectie in. De gemeenten worden bevraagd over beleid, uitvoering, toezicht en handhaving op het gebied van monumenten en archeologie. Hieronder wordt ingegaan op de resultaten rond drie actuele thema's.

Stijgende tendens in het niet tijdig overdragen van vondsten

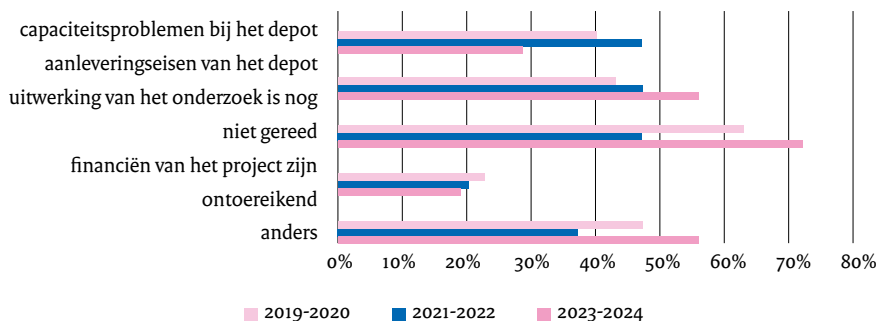
Bedrijven en gemeenten die archeologisch onderzoek uitvoeren, zijn verplicht om vondsten uiterlijk binnen twee jaar na het einde van het veldwerk over te dragen aan een daarvoor aangewezen depot. Tijdige overdracht van vondsten aan het depot is van groot belang, omdat deze depots zorgdragen voor het langdurige behoud en de algemene toegankelijkheid van vondsten.

Uit de recente monitor blijkt dat 32 certificaathouders aangeven deze termijn te overschrijden en vondsten onder zich te hebben, die al in het depot thuishoren. Gelet op de aantallen projecten waarvoor dit geldt, is er in de afgelopen zes jaar een stijgende tendens zichtbaar.

Periode	Nog niet overgedragen vondsten
2019-2020	875
2021-2022	1.120
2023-2024	1.408

Tabel: Aantal projecten, waarvan vondsten na de tweejaarstermijn nog niet zijn overgedragen

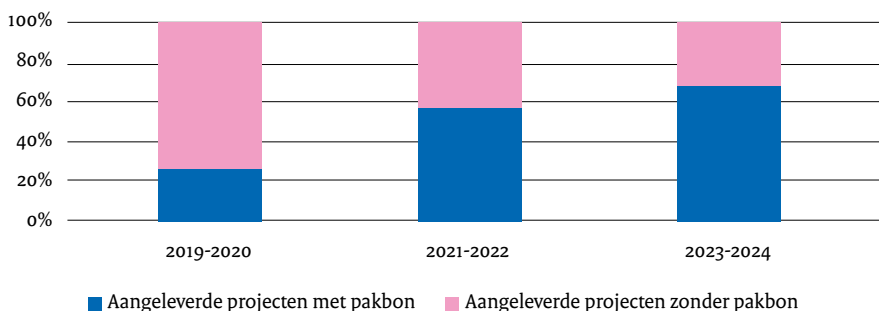
De Inspectie vroeg certificaathouders naar de reden van niet tijdig overdragen. De antwoorden lopen uiteen. In de meeste gevallen wordt aangegeven dat de oorzaak bij het depot ligt vanwege capaciteits- gebrek of aanleverisen. Een groot deel van de achterstanden wordt daarnaast veroorzaakt doordat de uitwerking van het onderzoek nog niet gereed is. In de laatste monitor is te zien dat het probleem van het niet tijdig aanleveren verschuift naar het niet gereed zijn van die uitwerking. Ontoereikende financiële middelen worden het minst vaak als oorzaak genoemd. Hieronder een vergelijking door de jaren heen.

Grafiek: Door certificaathouders opgegeven reden van niet tijdig overdragen van vondsten 2019-2024

Archeologische depots: pakbon over jaren heen

Bedrijven en gemeenten die archeologisch onderzoek uitvoeren, zijn verplicht om vondsten uiterlijk binnen twee jaar na het einde van het veldwerk over te dragen aan een daarvoor aangewezen depot. Dezelfde plicht geldt voor de bijbehorende opgravingsdocumentatie, zoals plan van aanpak, weekrapporten, veldtekeningen, kaartmateriaal, databestanden etc. Voor een uniforme (digitale) aanlevering is de pakbon ontwikkeld: een gestandaardiseerde beschrijving (inhoudsopgave) van de projectdocumentatie en van de te deponeren vondsten. Sinds de invoering van de pakbon verloopt het gebruik ervan stroef. De laatste jaren is hierin echter een omslag gekomen: de monitoruitkomsten van de afgelopen zes jaar laten zien dat het gebruik van de pakbon gestaag toeneemt. In gelijke mate vertoont het aantal projecten dat zonder pakbon aangeleverd wordt een afname. In de monitor 2023-2024 geven de certificaathouders aan dat een ruime meerderheid van alle projecten (69%) inmiddels met een pakbon wordt aangeleverd, waar dit in 2019-2020 nog slechts bij 27% het geval was.

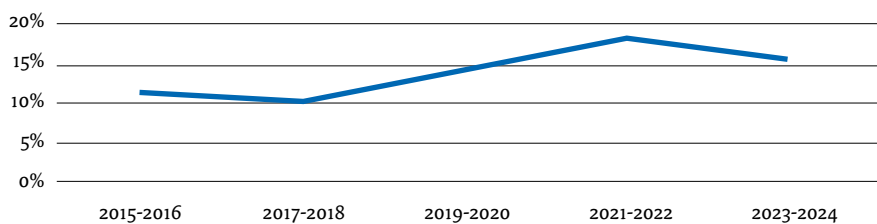
Grafiek: Totaal aantal geaccepteerde projecten met en zonder pakbon van alle depots tezamen

Naast de stijging van het gebruik van de pakbon, kan uit de monitor ook opgemaakt worden dat de problematiek van de pakbon in grotere mate speelt bij gemeentelijke depots. Zij kunnen de pakbon vaak niet in hun softwareprogramma's inlezen en leggen certificaathouders dan ook niet de verplichting op om projecten aan te leveren met pakbon. Hiermee corresponderend zijn het ook hoofdzakelijk de gemeentelijke certificaathouders die projecten nog aanleveren zonder pakbon. Slechts twee niet-gemeentelijke certificaathouders lijken projecten op grond van principiële overwegingen zonder pakbon aan te leveren. Dit wil overigens niet zeggen dat de overige (niet-gemeentelijke) certificaathouders onverdeeld positief zijn over het gebruik van de pakbon. In het opmerkingenveld van de monitor, is onder andere te lezen dat de opgelegde pakbon vergeleken wordt met een dwangbuis en dat het (te) duur is om de gebruikte softwareprogramma's zodanig up-to-date te houden dat er een pakbon uit gegenereerd kan worden.

Gemeentelijk metaaldetectieverbod

In Nederland is het zoeken naar archeologische voorwerpen met een metaaldetector onder voorwaarden toegestaan. Zo mag er nergens dieper dan 30 centimeter gegraven worden. Ook zijn er terreinen waar een algeheel verbod geldt. Er mag niet gezocht worden op archeologische rijksmonumenten en er zijn grote terreinbeheerders, waaronder Staatsbosbeheer en Vereniging Natuurmonumenten, die metaaldetectie niet toestaan. Daarnaast zijn er gemeenten die in hun Algemene Plaatselijke Verordening (APV) een verbod opnemen voor metaaldetectie. Metaaldetectoramateurs geven aan dat er hierdoor nog steeds op veel terreinen niet gezocht mag worden en dat deze terreinen in aantal alleen maar toenemen. Bovendien is het voor metaaldetectoramateurs vaak niet eenvoudig te achterhalen waar in de gemeente het verbod geldt. Bij veel gemeenten ontbreekt hier ook vaak de kennis over. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat een groot aantal gemeenten in de monitor invult niet te weten of er in hun gemeente een metaaldetectieverbod geldt³³. De resultaten van de monitor van de afgelopen tien jaar lijken te bevestigen dat meer gemeenten een metaaldetectieverbod hebben ingesteld. Het percentage gemeenten dat in de eigen APV een metaaldetectieverbod heeft ingevoerd, is gestaag gegroeid van 11% naar 15%. Aangezien het aantal gemeenten ook stevig is gedaald in deze periode (van 393 naar 342 gemeenten), wijst dit erop dat de gebieden waarop het metaaldetectieverbod van toepassing is in omvang toenemen. Kanttekening hierbij is wel dat sommige gemeenten niet voor hun hele gemeente een metaaldetectieverbod hebben ingesteld, maar slechts voor een specifiek deel.

³³ Vanuit de Uitvoeringsagenda van het Verdrag van Faro wordt komend jaar een onderzoek uitgevoerd door DDA (Nederlandse Vereniging voor Metaaldetectie) naar metaaldetectieverboden in gemeenten. De Inspectie zal dit onderzoek, 'Invloed huidige APV-beleid op metaaldetectie en Faro', met interesse volgen.

Grafiek: Overzicht aandeel gemeenten met een metaaldetectieverbod

“Van modder tot ministerie – archeologie leeft”

Dagelijks wordt in Nederland archeologisch onderzoek gedaan dat slechts één keer kan plaatsvinden: vondsten kun je maar één keer opgraven, grondsporen maar één keer onderzoeken. Daarna zijn ze weg. Daarom moet dit zorgvuldig gebeuren. Niet iedereen mag zomaar opgraven. De Inspectie houdt toezicht op dit proces. Inspecteur archeologie Nico Aten vertelt:

“De ene dag zit je bij een ministerie, de volgende sta je met modder op je laarzen naast een archeoloog.”

“Wat werken bij de Inspectie zo leuk maakt? De afwisseling. Had je me vroeger verteld dat ik ooit tegelijk met het opstellen van wetteksten, met de praktijk én met de handhaving bezig zou zijn, dan had ik je niet geloofd. Als inspecteur ben ik betrokken bij het hele traject van archeologisch erfgoed: van beleidsoverleg tot toezicht in het veld. Ik zit aan tafel bij gesprekken over wetgeving, zie toe op de naleving en kan als BOA ook bijdragen aan de handhaving. Dat je met alle aspecten van archeologie in aanraking komt, maakt dit werk bijzonder. Soms mis ik het om zelf met een schep in de hand in het veld te staan. Maar wat ik ervoor terugkrijg, is een blik op wat er in heel Nederland gebeurt. Je ziet zo veel meer van het vak dan wanneer je op één locatie zit.

Binnen de Inspectie houden we met een team toezicht op opgravingen door onder meer universiteiten, amateurverenigingen en bedrijven. Ook archeologische depots, het stelsel van certificeringen en het opgravingsverbod vallen onder het toezicht.

Sinds 2016 is het vergunningensysteem vervangen door certificering. Dat heeft ons werk veranderd. We kijken niet alleen naar het papieren certificaat, maar vooral of het in de praktijk werkt zoals bedoeld. Ook op zee speelt toezicht een steeds grotere rol. We hebben de afgelopen jaren hard gewerkt aan een structurele samenwerking met de Kustwacht en in 2024 hebben we daar echt stappen in gezet. Zij zijn onze ogen op zee: via radar, AIS-data en luchtpatrouilles zien ze wat wij niet kunnen zien.

Die informatiepositie is voor ons cruciaal.

Het mooiste aan dit werk is de dynamiek. De ene dag zit je bij een ministerie, de volgende sta je met modder op je laarzen naast een archeoloog. En altijd blijf je bezig met je vak”.

Foto: Slot Loevestein

3.3 Monumenten

3.3.1 Inleiding

Monumenten zijn historische gebouwen of door mensen aangelegde groene structuren, zoals parken - ook wel aangeduid als groene monumenten. Het betreft objecten met belangrijke cultuurhistorische waarde voor de gemeenschap.

De Inspectie ziet toe op het functioneren van het monumentenstelsel. In dat kader bevaart zij tweejaarlijks alle gemeenten over de uitoefening van hun taken op het gebied van monumenten en archeologie.

Daarnaast houdt de Inspectie toezicht op de door de minister van OCW aangewezen professionele organisaties voor monumentenbehoud (POM). Dit zijn bijvoorbeeld een aantal Stadsherstel-organisaties, Vereniging Hendrick de Keyser en Natuurmonumenten en andere provinciale landschaporganisaties. Zij hebben een belangrijke rol in het onderhouden van rijksmonumenten. Naast het verrichten van inspecties, bevaart de Inspectie deze organisaties eveneens tweejaarlijks op de naleving van regelgeving.

De Inspectie onderzoekt hoe de strafrechtelijke handhaving van overtredingen van de monumentenwetgeving functioneert en adviseert gemeenten die knelpunten ervaren. Dit is een blijvend aandachtspunt waar de Inspectie in investeert. Zij onderhoudt daartoe contact met de politie en het Openbaar Ministerie, met als doel de voortgang van lopende en nieuwe procedures te bevorderen. Ook geeft zij voorlichting aan geïnteresseerden over handhaving bij rijksmonumenten om het bewustzijn hierover te vergroten.

3.3.2 Activiteiten

Actueel beleid bij professionele organisaties voor monumentenbehoud

De Inspectie bezocht in de periode 2022–2023 alle organisaties in het kader van het meerjarig onderzoek naar de borging van kwaliteit in beleid. Dat waren er in totaal 29. Dit resulteerde in 2024 in een rapport over de stand van zaken: ‘Borging van kwaliteit in beleid bij professionele organisaties voor monumentenbehoud’³⁴. Bij de bezoeken stond de actualiteit en de volledigheid van de beleids- en visiedocumenten centraal.

De organisaties zijn getoetst op basis van het Toetsingskader professionele organisaties voor monumentenbehoud³⁵. Dit kader is gebaseerd op de voorwaarden in de Subsidie-

³⁴ <https://www.inspectie-oe.nl/onderwerpen/professionele-organisaties-voor-monumentenbehoud/nieuws/2024/07/19/beleid-op-orde-pom>

³⁵ <https://www.inspectie-oe.nl/de-inspectie-overheidsinformatie-en-erfgoed/publicaties/publicatie/2017/12/21/toetsingskader-professionele-organisaties-voor-monumentenbehoud>

regeling instandhouding monumenten³⁶. Bij de inspecties is beoordeeld in hoeverre de kwaliteit van werkzaamheden in beleid is geborgd en hoe actueel dit beleid is. In het beleid moet aandacht besteed worden aan in de beroepsgroep geldende normen, planmatig onderhoud, cultuurhistorisch onderzoek en het hebben van deskundigheid.

Uit het onderzoek blijkt dat alle organisaties beschikken over een beleids- of visiedocument dat tot doel heeft om de kwaliteit van de werkzaamheden bij cultureel erfgoed te borgen³⁷. Ook geven alle organisaties blijk van een hoge mate van bewustzijn van hun rol en de functie die zij vervullen voor de instandhouding van cultureel erfgoed.

Bij een deel van de organisaties moeten de plannen wel worden geactualiseerd, aangevuld of aangescherpt om de kwaliteit van werkzaamheden aan rijksmonumenten beter te borgen. De manier waarop in de praktijk bijvoorbeeld wordt gewerkt volgens de uitvoeringsrichtlijnen bij onderhoud, kan beter worden vastgelegd in het beleid.

Het rapport bevat een overzicht van de conclusies en aanbevelingen en geeft goede voorbeelden weer. Alle geïnspecteerde organisaties hebben individuele aanbevelingen ontvangen en leggen de verbeteringen voor aan de Inspectie.

Toepassing van in de beroepsgroep geldende normen door professionele organisaties voor monumentenbehoud

De Inspectie startte in 2024 een verkenning over de toepassing van de in de beroepsgroep geldende normen, de zogenaamde uitvoeringsrichtlijnen, door POM's. Dit betreft een wettelijke eis waar deze organisaties aan moeten voldoen. In de monitor POM's 2021-2022³⁸ en 2023-2024 geven alle organisaties aan dat zij met uitvoeringsrichtlijnen werken. Doel van de verkenning is om ook een beeld te krijgen van de manier waarop zij hier invulling aan geven.

De Inspectie heeft hiervoor zeven organisaties benaderd. Bij vijf daarvan is in 2024 een bezoek afgelegd en bekeken hoe de uitvoeringsrichtlijnen in de praktijk worden toegepast. De overige twee organisaties worden in 2025 bezocht. Daarna wordt de verkenning afgerond met een overkoepelend rapport.

³⁶ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0032075/2025-01-01#Hoofdstuk3>

³⁷ <https://www.inspectie-oe.nl/onderwerpen/professionele-organisaties-voor-monumentenbehoud/documenten/rapport/2024/07/19/kwaliteit-geborgd-in-beleid-bij-poms>

³⁸ <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2022/11/18/benchmark-2021-2022-professionele-organisaties-voor-monumentenbehoud>

Actueel overzicht van handhaving door gemeenten bij overtredingen monumenten

In 2024 heeft de Inspectie aandacht besteed aan handhaving door gemeenten en de werking van het strafrecht bij overtredingen met monumenten. De publicatie ‘Handhaven monumenten door gemeenten en verkenning strafrecht in de praktijk’³⁹ bevat een actueel overzicht van de handhaving door gemeenten bij overtredingen van de regels bij monumenten. Ook biedt de publicatie inzicht in succesfactoren en knelpunten die bij het doen van aangifte kunnen spelen. Hieronder de meest opvallende uitkomsten:

Overtredingen in beeld via gemeentelijk toezicht

Via de tweejaarlijkse monitor ⁴⁰ gaat de Inspectie na hoe gemeenten omgaan met de handhaving bij de overtreding van de regels bij monumenten. De recente monitor laat zien dat gemeenten deze overtredingen in de meeste gevallen via het eigen toezicht in beeld krijgen. Daarnaast doen burgers meldingen bij de gemeente, bijvoorbeeld van vandalisme of verwaarlozing van een pand.

Strafrechtelijke handhaving

Een overtreding van regels voor de bescherming van monumenten kan een strafbaar feit zijn en een gemeente kan hiervan aangifte doen. Bijna driekwart van de gemeenten geeft in de monitor aan te beschikken over een uitvoerings- en handhavingsstrategie. Zo’n strategie helpt om af te wegen of en hoe wordt gehandhaafd. Ruim 40% van de gemeenten geeft handhaving een hoge, of de hoogste, prioriteit. In de periode 2023-2024 trad ongeveer een derde van de gemeenten op tegen overtredingen, vaak door middel van het opleggen van een bouwstop, dwangsom of bestuursdwang. In een enkel geval gebeurde dat via het doen van een aangifte.

Ervaringen met het doen van aangifte

Gemeenten gaan bij het doen van aangifte van een strafbaar feit niet over een nacht ijs, zo blijkt uit deze verkenning bij acht gemeenten en twee omgevingsdiensten. Al geeft de verkenning geen representatief beeld van strafrechtelijke handhaving door alle gemeenten, het geeft wel inzicht in de mogelijke knelpunten en succesfactoren bij het doen van aangifte.

Strafrechtelijke handhaving blijkt vaak een zaak van lange adem en niet elke gemeente heeft daar de tijd of de menskracht voor. Wel geven gemeenten aan dat strafrechtelijk handhaven via een aangifte een afschrikkende werking heeft, omdat daders bij veroordeling een strafblad krijgen.

³⁹ <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/publicatie/2024/11/14/handhaving-monumenten-gemeenten-en-verkenning-praktijk-strafrecht>

⁴⁰ <https://www.inspectie-oe.nl/de-inspectie-overheidsinformatie-en-erfgoed/monitor-overheidsinformatie-en-erfgoed>

Monitoring interbestuurlijk toezicht provincies erfgoed

Een ander belangrijk onderdeel van het monumentenstelsel is het toezicht door provincies op de invulling door gemeenten van hun taken op het gebied van monumenten en archeologie, het interbestuurlijk toezicht. De minister van OCW heeft in 2024 op verzoek van de provincies financiële middelen vrijgemaakt voor het interbestuurlijk toezicht.

Op verzoek van de minister monitort de Inspectie de komende jaren de invulling en ontwikkeling van het interbestuurlijk toezicht door provincies op de gemeentelijke erfgoedtaken. In 2020 bracht ze dit ook al eerder in kaart⁴¹. Nu komt er een vervolg. De Inspectie informeert de minister over de uitkomsten van deze monitoring.

Voorlichting

Net als in 2023 gaf de Inspectie ook in 2024 les aan de ErfgoedAcademie⁴² en de Politieacademie⁴³ over het onderwerp strafrecht en handhaving bij monumenten. Op deze wijze werkt de Inspectie aan meer bewustzijn bij gemeenteambtenaren en bij het politieapparaat.

3.3.3 Uitgelicht: thema monitor gemeenten 2023-2024 monumenten en archeologie

Iedere twee jaar vullen gemeenten de monitor monumenten en archeologie van de Inspectie in. De gemeenten worden met deze monitor, die beide toezichtvelden bestrijkt, door de Inspectie bevraagd over beleid, uitvoering, toezicht en handhaving op het gebied van monumenten en archeologie. In de recente monitor zijn extra themavragen toegevoegd, onder meer over leegstand, burgerparticipatie, klimaat en duurzaamheid. De resultaten zijn openbaar raadpleegbaar in de monitordatabank van de Inspectie⁴⁴.

In november 2024 publiceerde de Inspectie de monitor gemeenten 2023-2024 monumenten en archeologie⁴⁵ in de openbare databank. Per categorie is in te zien wat de actuele stand is. De respons geeft een indicatie over hoe het gaat, volgens opgave van de gemeenten zelf. Hieronder wordt nader ingegaan op de resultaten rond een actueel thema.

⁴¹ <https://www.inspectie-oe.nl/actueel/nieuws/2021/03/11/een-lappendeken.-zicht-op-toezicht-door-provincies>

⁴² <https://www.erfgoedacademie.nl>

⁴³ <https://www.politieacademie.nl>

⁴⁴ Monitor monumenten en archeologie gemeenten | Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed <https://www.inspectie-oe.nl/onderwerpen/monitor-gemeenten>

⁴⁵ <https://www.inspectie-oe.nl/onderwerpen/monitor-gemeenten>

Monumenten in de Omgevingswet

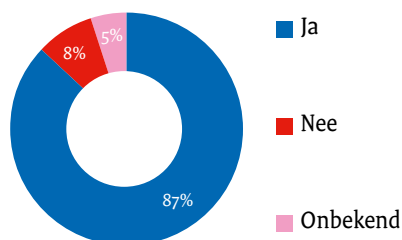
Gemeenten kregen met de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024 te maken met nieuwe vereisten. Zij moeten in het omgevingsplan rekening houden met het belang en behoud van erfgoed. In de recente monitor gemeenten zijn daarom ook vragen opgenomen over hoe gemeenten omgaan met de Omgevingswet. Hieronder worden een aantal van deze vragen uitgelicht.

Omgevingsvisie vastgesteld door gemeenten

In de monitor geeft een meerderheid van de gemeenten (60%) aan een omgevingsvisie te hebben opgesteld. 36% van de bevroagden geeft aan deze nog niet te hebben. Hieruit blijkt dat het merendeel al heeft geanticipeerd op deze nieuwe wet maar ook dat een deel nog aan de slag moet met het opstellen van een visie. De Inspectie zal dit blijven monitoren.

Aandacht voor erfgoed in de omgevingsvisie

'Wordt in de omgevingsvisie expliciet aandacht besteed aan erfgoed' (N = 206)?

Grafiek: Antwoord van gemeenten op de vraag of in de omgevingsvisie expliciet aandacht besteed aan erfgoed (N = 206)

De omgevingsvisie is een strategisch beleidsdocument voor de fysieke leefomgeving waar cultureel erfgoed als kwaliteitsaspect kan zijn ondergebracht. Ruim 87% van de gemeenten geeft aan expliciet aandacht te besteden aan erfgoed in hun plannen. Dat zijn ruim 180 gemeenten. Van de gemeenten geeft 8% aan dat hier geen aandacht voor is. Zowel het ministerie van OCW bij monde van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed als de provinciale steunpunten erfgoed hebben de afgelopen jaren voorlichting gegeven om erfgoed mee te nemen in de visies. Gezien de overtuigende score lijkt dat het bewustzijn bij de gemeenten met een omgevingsvisie de aandacht voor erfgoed hoog is.

Omgevingsplan met rekening houden voor erfgoed

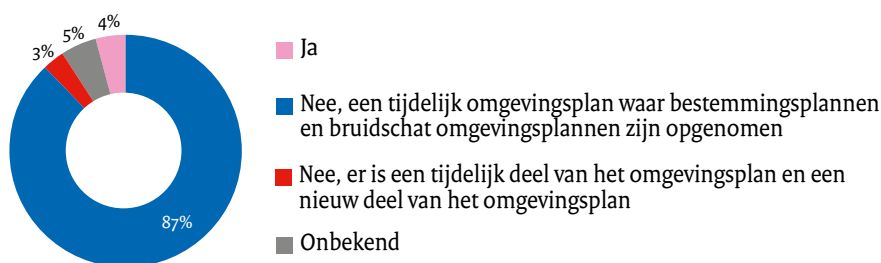
De volgende stap is het vaststellen van een omgevingsplan door de gemeenten. In zo'n omgevingsplan moet rekening worden gehouden met (het belang van het behoud van)

Foto: Monumentaal pand in Zierikzee

cultureel erfgoed en werelderfgoed⁴⁶. Dit gebeurt door middel van een inventarisatie en analyse van het binnen de gemeente aanwezige cultureel erfgoed (en werelderfgoed). Rekening houdend met de uitkomsten hiervan, dient de gemeente een toereikend beschermingsregime in het omgevingsplan op te nemen voor het daarvoor in aanmerking komende cultureel erfgoed.

Gemeenten moeten uiterlijk voor 1 januari 2032 een omgevingsplan, dat aan de vereisten van de Omgevingswet voldoet, hebben vastgesteld. Onder de Omgevingswet verhuist een aantal regels van het Rijk naar gemeenten. Het Rijk zorgt er met het Invoeringsbesluit Omgevingswet voor dat deze regels automatisch in het omgevingsplan komen. Dit heet ook wel de 'bruidsschat'. Voor cultureel erfgoed gaat het onder meer om inperking van vergunningvrije 'ruimtelijke' bouwactiviteiten (omgevingsplanactiviteit) in, aan, op of bij (voorbeschermde) gemeentelijke, provinciale of rijksmonumenten of in rijksbeschermde stads- of dorpsgezichten en om aanvraagvereisten voor een omgevingsplanactiviteit met betrekking tot een (voorbeschermde) gemeentelijk monument of voor het slopen in een beschermd stads- of dorpsgezicht.

Grafiek: Antwoord op de vraag of de gemeente beschikt over een vastgesteld definitief omgevingsplan (N=342)

Hier is de ontwikkeling nog pril. Een kleine kopgroep van gemeenten (4%) als Dalfsen, Dordrecht en Leeuwarden geeft aan te beschikken over een vastgesteld omgevingsplan, waar de grote meerderheid (87%) van de bevroagden aangeeft een tijdelijk omgevingsplan te hebben. Hieruit blijkt dat de meeste gemeenten weliswaar met het omgevingsplan bezig zijn, maar dat deze nog niet definitief is.

⁴⁶ <https://wetten.overheid.nl/jci1.3:c:BWBR0041313&hoofdstuk=5&afdeling=5.1¶graaf=5.1.5&sub-paragraaf=5.1.5.5&z=2024-12-21&g=2024-12-21>

Foto: Inspectie bij het Valkhof Museum in Nijmegen

3.4 Cultuurgoederen

3.4.1 Inleiding

De Inspectie draagt bij aan de bescherming van cultuurgoederen. Dat doet zij zowel voor Nederlandse cultuurgoederen als voor beschermde cultuurgoederen in andere landen. De inspectietaken omvatten vier werkvelden: de rijkscollectie, nationaal beschermde cultuurgoederen, internationaal beschermde cultuurgoederen en het beoordelen van vergunningaanvragen voor uitvoer en invoer.

Hieronder wordt per werkveld ingegaan op de (afgeronde) onderzoeken en op de overige activiteiten waar de Inspectie de afgelopen werkprogramma-periode op inzette. Voor het werkveld vergunningen wordt ingegaan op de afgifte van uitvoervergunningen voor cultuurgoederen uit de EU en op de voorbereidingen voor de Europese invoerregels die met ingang van medio 2025 van kracht worden.

3.4.2 Rijkscollectie

De Staat der Nederlanden is verantwoordelijk voor een omvangrijke collectie museale cultuurgoederen. Het zijn collecties die eigendom zijn van de Staat der Nederlanden of waarvan de zorg aan de Staat is toevertrouwd. Deze zogeheten rijkscollectie is in de loop van jaren met zorg opgebouwd en bevat veel waardevolle cultuurgoederen, waaronder kunst- en natuurkundige collecties. In totaal gaat het om meer dan 50 miljoen objecten.

De rijkscollectie is in beheer bij verschillende instellingen. In hoofdzaak zijn dat de in 1994 verzelfstandigde rijksmusea, waaronder het Mauritshuis, het Rijksmuseum Amsterdam en het Rijksmuseum Muiderslot. Ook is rijkscollectie in beheer bij ministeries en bij colleges van Staat. Voor het beheer en de toegankelijkheid van de rijkscollectie zijn normen gesteld en de Inspectie houdt toezicht op de naleving daarvan. Daarbij hanteert zij toetsingskaders met een uitwerking van (open) normen in criteria waaraan moet worden voldaan, met bijbehorende toetsingsindicatoren.

Activiteiten

Inspectieprogramma beheer rijkscollectie

De Inspectie startte in 2024 met een meerjarig inspectieprogramma naar het beheer van de rijkscollectie door de 34 museale beheerders⁴⁷. In 2024 zijn tien inspecties naar het beheer van de rijkscollectie uitgevoerd. De rapporten van deze inspecties en de reacties van de beheerders op de aanbevelingen, zijn gepubliceerd op de website van de Inspectie.

⁴⁷ <https://www.den.nl>

Zeven inspecties zijn uitgevoerd bij beheerders met een wettelijke taak op grond van de Erfgoedwet: Rijksmuseum Huis van het boek, Slot Loevestein, Van Gogh Museum, Rijksmuseum van Oudheden, Rijksmuseum Twenthe, Rijksmuseum Boerhaave en Rijksmuseum Muiderslot. De bevindingen van de Inspectie hebben tot individuele aanbevelingen geleid. De Inspectie zal de opvolging van deze aanbevelingen monitoren. Bij meerdere van de inspecties is opgevallen dat op basis van de registratie van de collecties niet altijd eenduidig is af te leiden welke delen hiervan tot de rijkscollectie behoren. Dit doet zich onder meer voor bij verwervingen van na de verzelfstandiging van rijksmusea in 1994, waarbij onduidelijkheid is over de eigendomsstatus. Ook hebben musea niet altijd eenduidig geregistreerd dat collectiedelen tot de rijkscollectie behoren op grond van een overeenkomst met de Staat der Nederlanden en daarmee aan de zorg van de Staat zijn toevertrouwd. Deze bevindingen zijn voor de Inspectie aanleiding om in de volgende werkprogrammaperiode nader onderzoek te doen naar de omvang en oorzaken van deze onvolkomenheden in de registratie van de juridische status van collecties.

Ook zijn drie instellingen geïnspecteerd die rijkscollectie beheren op basis van een langdurig (permanent) bruikleen van de RCE. Het betrof inspecties bij de historische collectie kunstonderwijs bij de Rijksakademie voor Beeldende Kunsten, de rijkscollectie Kam bij het Valkhof Museum en het rijksdeel van de Bibliotheca Philosophica Hermetica bij het Allard Pierson. Er zijn geen grote tekortkomingen in het beheer geconstateerd. Wel verschilt de kwaliteit van het beheer. Dat het ministerie van OCW het beheer niet subsidieert speelt hierbij een rol.

Themaonderzoek cybersecurity

Cybercriminaliteit vormt een groeiend risico. In 2023 bleek uit een onderzoek van DEN⁴⁸, het kennisinstituut voor cultuur & digitale transformatie, dat bijna drie op de tien organisaties in de cultuursector te maken heeft gehad met een cyberincident. Om na te gaan hoe het staat met de cyberveiligheid in de museale sector, heeft de Inspectie aan de museale beheerders van de rijkscollectie via een quick scan gevraagd hoe zij omgaan met cyberveiligheid in relatie tot de rijkscollectiedata. Om de toezichtlast te bundelen is deze quick scan, in de vorm van een vragenlijst over maatregelen tegen cybercriminaliteit van de collectiedata, toegevoegd aan de tweejaarlijkse monitor van de Inspectie.

De Inspectie heeft de beantwoording van de vragenlijst gepubliceerd in de vorm van de factsheet 'Cybercriminaliteit bij museale beheerders van de rijkscollectie'⁴⁹. Hierin zijn de meest opvallende aspecten weergegeven en de Inspectie doet enkele aanbevelingen. Deze kunnen worden gebruikt door de museale beheerders en overheidsorganen, bijvoorbeeld bij beleidsontwikkeling, voorlichting en toezicht. Met deze factsheet draagt de Inspectie bij aan de bewustwording van, en de kennisbevordering over, te nemen

⁴⁸ <https://www.den.nl>

⁴⁹ <https://www.inspectie-oe.nl/actueel/nieuws/2024/12/20/factsheet-rijksmusea-investeren-in-cyberveiligheid-blijft-nodig>

maatregelen tegen het risico van cybercriminaliteit. Dit is vooral van belang in het licht van de toenemende dreiging van hybride conflicten in internationale context.

Volgen afspraken wegwerken grote beheerachterstanden

Uit eerdere inspecties, en uit de vraag van de beheerders aan OCW om meer subsidie voor het beheer, bleek bij het Nederlands Foto Museum en Naturalis Biodiversity sprake van grotere en daardoor meer risicovolle achterstanden in het beheer. Dit betreft de registratie, het behoud en de digitale toegankelijkheid van de collecties. Het ministerie van OCW heeft meerjarige afspraken met deze instellingen gemaakt over het wegwerken van de achterstanden. De Inspectie volgt de voortgang hiervan. Het beeld in 2024 is dat de instellingen grotendeels op schema liggen.

Uitgelicht: thema's monitor

Cyberveiligheid in relatie tot collectiedata

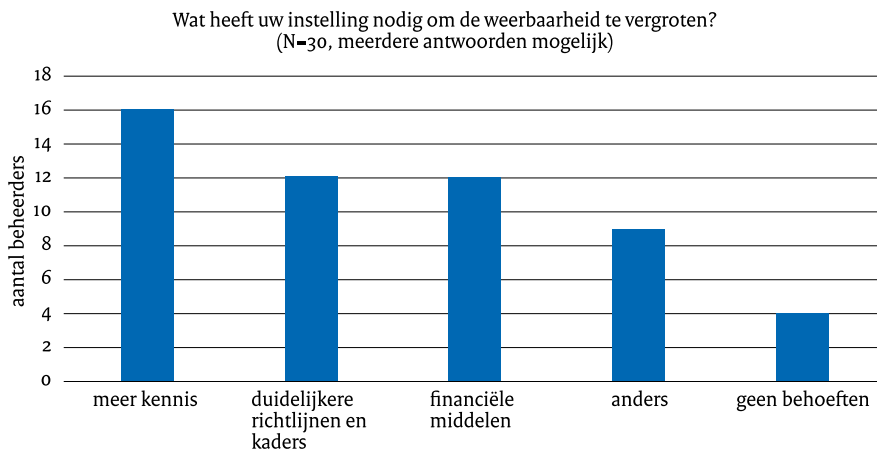
Zoals hierboven toegelicht vormt cybercriminaliteit een groeiend risico voor de erfgoedsector, waaronder ook museale beheerders van de rijkscollectie. De Inspectie heeft daarom in 2024 in haar tweejaarlijkse monitor bij museale beheerders specifiek nagevraagd hoe de (destijds) 34 beheerders omgaan met cyberveiligheid in relatie tot de collectiedata.

De onderwerpen van deze uitvraag waren gebaseerd op de vijf basisprincipes van het Nationaal Cyber Security Centrum⁵⁰: 'Breng je risico's in kaart'; 'Bevorder veilig gedrag'; 'Bescherm systemen, applicaties en apparaten'; 'Beheer toegang tot data en diensten' en 'Bereid je voor op incidenten'.

Met de themavragen over cybercriminaliteit heeft de Inspectie een nulmeting gedaan over de huidige stand van zaken betreffende de deelgebieden beleid, beheer, risicomangement, weerbaarheid en incidenten.

Bijna 70% van de 38 respondenten kwalificeert de weerbaarheid als redelijk volledig en ruim 10% als onvolledig. Op de vraag wat nodig is om de weerbaarheid (verder) te vergroten blijkt de behoefte vooral te bestaan uit meer kennis, gevolgd door duidelijker richtlijnen en kaders en uit meer financiële middelen.

⁵⁰ <https://www.ncsc.nl>

Grafiek: Overzicht van de behoeften van rijksmusea om hun cyberweerbaarheid te vergroten

Collecties in bezit van ministeries en colleges van Staat

In 2024 heeft de Inspectie de monitor ook uitgezet bij ministeries en colleges van Staat met rijkscollectie in tijdelijk beheer, op grond van een overeenkomst met de RCE.

Ministeries en colleges van Staat beheren ook collecties cultuurgoederen in eigen bezit. De Inspectie heeft gevraagd of daarbij is vastgesteld of (delen van) deze collecties kunnen worden aangemerkt als museale cultuurgoederen van de Staat (rijkscollectie). Dit is van belang voor een volledig inzicht in de omvang en samenstelling van de rijkscollectie, en om vast te stellen of het beheer plaatsvindt volgens de normen in de Erfgoedwet.

Van de dertien instanties geven negen instanties aan dat ook een eigen collectie in beheer is. Eén instantie geeft aan dat mogelijk elders in de organisatie eigen collecties in beheer zijn. Van de negen instanties geven zeven instanties aan dat niet is vastgesteld of de collectie, of delen daarvan, als rijkscollectie is aan te merken.

3.4.3 Nationaal beschermde cultuurgoederen

Voorwerpen en verzamelingen in particulier bezit kunnen van bijzondere cultuurhistorische of wetenschappelijke betekenis, of van uitzonderlijke schoonheid zijn.

Als ze daardoor ook onvervangbaar en onmisbaar zijn voor het nationale erfgoed, kan de minister van OCW op grond van de Erfgoedwet besluiten dat deze cultuurgoederen een beschermde status krijgen. Ze worden dan opgenomen in het register van beschermde cultuurgoederen en verzamelingen. De Inspectie houdt toezicht op de naleving van de wettelijke bepalingen die voor deze beschermde cultuurgoederen gelden. De Inspectie voert daartoe onder meer vierjaarlijks controles uit op alle beschermde cultuurgoederen en verzamelingen.

Activiteiten

Verblijfplaatscontrole

De Inspectie heeft in 2024 in totaal 23 controles uitgevoerd op de geregistreerde verblijfplaats van wettelijk beschermde cultuurgoederen en verzamelingen. Daarbij heeft zij 52 dossiers geïnspecteerd. Het gaat om inspectiebezoeken aan kerken, particulieren, stichtingen en aan musea waar de wettelijk beschermde voorwerpen in bruikleen gegeven zijn. In alle gevallen is vastgesteld dat de cultuurgoederen zich nog bevonden op de geregistreerde locatie.

Ook stelt de Inspectie bij enkele beschermde verzamelingen vast dat deze nog onvoldoende gespecificeerd zijn. In een dergelijk geval is op objectniveau niet geheel duidelijk wat onder de feitelijke bescherming valt. De Inspectie werkt samen met de eigenaar en het ministerie van OCW om hier helderheid in te krijgen.

Deze controles - en de voorlichting die daarbij wordt gegeven - moeten het risico tegengaan dat beschermde cultuurgoederen voor het Nederlandse erfgoed verloren gaan. Tijdens de locatiebezoeken informeert de Inspectie eigenaren en beheerders over hun plichten en rechten. Zo moeten zij verplaatsingen van beschermde cultuurgoederen binnen Nederland melden bij de Inspectie en voor verplaatsingen buiten Nederland is toestemming van de minister van OCW vereist. Daarnaast kan men via het Mondriaan Fonds subsidie aanvragen voor het behoud van deze cultuurgoederen. Ook wijst de Inspectie eigenaren en beheerders op evidente tekortkomingen in de bewaaromstandigheden van de beschermde cultuurgoederen, en op eventuele risico's die schade of verlies kunnen veroorzaken.

Contactpersonen bij eigenaren en beheerders van beschermde cultuurgoederen wisselen regelmatig. Soms is dat met de juiste overdracht van informatie over rechten en plichten, soms ook niet. Tijdens de controles in 2024 bleek dat maar liefst de helft van de contactpersonen was gewisseld. Dit levert een risico op voor de omgang met de cultuurgoederen en de naleving van de wettelijke verplichtingen en maakt het geven van goede voorlichting op locatie extra belangrijk.

Kennisuitwisseling

In het kader van kennisuitwisseling bracht de Inspectie in 2024 een werkbezoek aan de ambtelijk verantwoordelijken in Vlaanderen voor de bescherming van cultuurgoederen, het toezicht daarop en het verlenen van Europese uitvoervergunningen van cultuurgoederen.

Foto: Faience Shabti voor Ipethemetes (ca. 664-525 v.Chr.) een van de beelden die de inspectie in 2024 heeft overhandigd aan de Egyptische ambassadeur in Nederland

Onderzoek bescherming

Daarnaast ondersteunde de Inspectie de beleidsdirectie van het ministerie van OCW de afgelopen werkprogrammaperiode in het onderzoek naar de mogelijkheden om te voorkomen dat nog niet beschermde cultuurogoederen, die wel voldoen aan de beschermingscriteria in de wet, ongezien Nederland verlaten. De minister onderschrijft het belang deze cultuurogoederen voor Nederland te willen behouden⁵¹.

3.4.4 Internationaal beschermde cultuurogoederen

De Inspectie houdt op basis van de Erfgoedwet en de Sanctiewet 1977 toezicht op de naleving van regels rond de in- en uitvoer van wettelijk beschermd erfgoed. Het gaat daarbij niet alleen om beschermd erfgoed uit Nederland, maar ook uit de lidstaten van de Europese Unie, de landen die partij zijn bij de UNESCO-verdragen 1954 en 1970 en Irak, Syrië en Oekraïne. Ook verleent de Inspectie uitvoervergunningen voor cultuurogoederen.

Activiteiten

Opvolging meldingen

De Inspectie behandelde in 2024 50 signalen over mogelijk onrechtmatig in- of uitgevoerde cultuurogoederen. Vervuit de meeste meldingen kwamen wederom van de Douane, waarmee de Inspectie nauw samenwerkt. Daarnaast waren er ook weer enkele verzoeken van ambassades over voorwerpen uit het betreffende land die in Nederland te koop worden aangeboden.

De signalen betroffen vooral de mogelijk onrechtmatige invoer van verschillende soorten cultuurogoederen. De meeste signalen hadden betrekking op archeologische objecten, maar het ging bijvoorbeeld ook om munten, boeken, manuscripten en enkele etnografische beelden. De vermoedelijke herkomst van de voorwerpen kent een grote spreiding van Latijns-Amerika, Azië, de Arabische Staten en Europa.

In de meeste gevallen bleek uit onderzoek dat er onvoldoende aanleiding was voor vervolgstappen en zijn de voorwerpen vrijgegeven. Eén signaal uit 2024 leidde tot een teruggave (zie volgende paragraaf). Enkele onderzoeken lopen nog, waarbij teruggaven in de lijn der verwachting liggen. In een geval is een signaal in samenwerking met de politie overgedragen aan de autoriteiten van een ander land. In een ander geval bleek dat er sprake was van onrechtmatige uitvoer van vergunningplichtige cultuurogoederen. De verzender is hierop aangesproken en er is alsnog een vergunning aangevraagd.

⁵¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/12/20/aan-de-tweede-kamer-verbetering-erfgoedwet-en-erfgoedzorg>, pagina 6-7

Teruggaves

Oekraïne

In maart 2024 overhandigde de Inspectie acht archeologische voorwerpen, waaronder zwaarden, speer- en pijlpunten, aan de ambassadeur van Oekraïne in Nederland. De voorwerpen waren in 2023 door de Douane onderschept. Vervolgonderzoek door de Inspectie, onder andere in samenwerking met het Rijksmuseum van Oudheden, wees uit dat het ging om zwaarden, speer- en pijlpunten uit verschillende regio's in Oekraïne, daterend uit de Romeinse periode tot de Middeleeuwen. Nadat experts van het National Museum of the History of Ukraine bevestigden dat de voorwerpen vermoedelijk illegaal waren uitgevoerd, heeft de Inspectie de voorwerpen in bewaring genomen. De ontvanger van de voorwerpen heeft vervolgens afstand van de voorwerpen gedaan. Daarop zijn ze door de Staat aan Oekraïne overgedragen.

Egypte

In 2024 werden drie voorwerpen door de Inspectie overgedragen aan de Egyptische ambassade in Nederland. Een van deze voorwerpen, een gemummificeerd hoofd uit ca. 170-45 v.Chr., was lange tijd in het bezit geweest van een Nederlandse verzamelaar en door diens erfgenaam afgestaan. De andere twee voorwerpen, een grafbeeldje uit de 26e dynastie (ca. 664-525 v.Chr) en een schildering uit de Romeinse periode (ca. 30 v.Chr.- 642 n.Chr.) waren door de politie ontdekt bij een handelaar. Er waren aanwijzingen dat deze twee voorwerpen eerder onrechtmatig uit Egypte waren weggehaald. Om die reden heeft de handelaar afstand gedaan van de voorwerpen.

Sanctieregelgeving

De Inspectie is als sanctietoezichthouder betrokken bij de modernisering van het Nederlandse sanctiestelsel. In dat kader voerde de Inspectie een uitvoerbaarheids- en handhaafbaarheidstoets uit op het voorstel voor de Wet internationale sanctiemaatregelen. De Inspectie oordeelde in beginsel positief over het voorstel. De daadwerkelijke impact is echter mede afhankelijk van de precieze uitwerking van toekomstige ontwikkelingen en aanvullende of nadere regels.

Sinds juni 2024 is in de Sanctieregeling territoriale integriteit Oekraïne een verbod opgenomen om Oekraïense cultuurgooederen in- of uit te voeren of te verhandelen. Het verbod geldt voor cultuurgooederen die na de bezetting van de Krim in 2014 illegaal uit Oekraïne werden weggehaald. De Inspectie is voor de naleving van deze sancties als toezichthouder aangewezen en werkt hierbij samen met de Douane.

Samen werken aan het behoud van cultureel erfgoed

Ogenschijnlijk eenvoudige voorwerpen kunnen van onschatbare waarde zijn, – zeker wanneer het wettelijk beschermd erfgoed betreft. Het werk bij de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed draait om het beschermen van dat erfgoed. Inspecteur Marja van Heese vertelt wat haar werk zo bijzonder maakt:

“Geen dag is hetzelfde. Je weet nooit welke vragen binnenkomen of welk onderzoek er op je pad komt.”

“Allereerst de impact van mijn werk. Vorig jaar heb ik bijvoorbeeld de teruggave van archeologische voorwerpen aan Oekraïne en Egypte mogen begeleiden. Voorwerpen die deel zijn van hun geschiedenis, hun culturele identiteit. Dat zijn hele bijzondere, soms emotionele, momenten die het werk heel dankbaar maken.

Wat dit werk ook bijzonder maakt, is de samenwerking. Als de Douane bij de grens cultuurgoederen aantreft, starten wij een zorgvuldig onderzoek. We schakelen experts in, zowel nationaal en soms ook internationaal. Soms volgt een verzoek tot teruggave van het land van herkomst, of zelfs een strafrechtelijk onderzoek. De Inspectie is hierin een belangrijke schakel. Ons team werkt nauw samen met de Douane, politie, Openbaar Ministerie en Buitenlandse Zaken. Onze taken en bevoegdheden vullen elkaar aan.

Een hoogtepunt het afgelopen jaar was een conferentie in Guatemala. Binnen de internationale aandacht voor erfgoed is

Midden-Amerika een onderbelichte regio terwijl landen als Guatemala en omliggende landen een rijke precolumbiaanse erfenis delen (Maya-cultuur) én vergelijkbare problemen kennen. Er is veel erfgoed verdwenen uit de regio. Conservering, registratie en veiligheidsmaatregelen staan nog in de kinderschoenen. Zij zoeken naar manieren om hun erfgoed te behouden en terug te krijgen. Door veel informatie te delen, ook wetenschappelijk met de Universiteit Leiden, hebben we hier aan bij kunnen dragen. Informatie over onze rol, maar ook de aandacht voor preventie. Als een object eenmaal de grens over is, is het vaak moeilijk terug te halen. Investeren in douanecontroles loont daarom.

Ik werk hier al sinds 1994 en kan met recht zeggen: geen dag is hetzelfde. Je weet nooit welke vragen binnenkomen of welk onderzoek er op je pad komt. Het speelveld verandert voortdurend – door geopolitieke ontwikkelingen, technologische innovaties zoals online veilingen, en nieuwe onderzoeksmethoden zoals sedimentanalyse en AI. Ook zie je een verandering in mentaliteit. Zo zijn er steeds meer verzamelaars die zeggen: ‘We geven het terug aan het land van herkomst.’ Die bewustwording groeit.

De voorwerpen mogen dan (vaak) oud zijn, het werkveld is springlevend”.

3.4.5 Vergunningen

In samenwerking met de Centrale dienst voor in- en uitvoer van de Douane verstrekt de Inspectie vergunningen voor de uitvoer van cultuurgoederen uit de Europese Unie. De uitvoervergunning heeft met name tot doel de onrechtmatige uitvoer van wettelijk beschermde cultuurgoederen uit Nederland en de andere lidstaten van de Unie tegen te gaan.

Uitvoervergunning

In 2024 werden in totaal 390 vergunningen afgegeven. Daaronder waren 98 doorlopende vergunningen en 292 vergunningen voor eenmalig gebruik.

Vergunningen 2024	Aantal
Doorlopende vergunningen ⁵² voor herhaaldelijk gebruik, ten behoeve van muziekinstrumenten van wereldwijd optredende musici	98
Standaardvergunningen voor eenmalig gebruik	292
De standaardvergunningen werden afgegeven aan:	
• professionele kunst- en antiekhandelaren en veilinghuizen	185
• musea en andere erfgoedinstellingen voor tijdelijke (tentoonstellings-) doeleinden	57
• overige organisaties en particulieren	50
Handelaars en veilinghuizen vroegen het vaakst een vergunning aan voor:	
• Oudheidkundige voorwerpen	18
• Boeken en manuscripten	55
Musea vroegen het vaakst een vergunning aan voor:	
• Schilderijen	24
• Tekeningen	10
De meest voorkomende bestemmingen waren:	
• Verenigde Staten	97
• Verenigd Koninkrijk	101
• Zwitserland	34

Tabel: Aantal afgegeven vergunningen

⁵² Met de doorlopende vergunning is de Specifieke Open Vergunning (SOV) bedoeld. Met deze vergunning kan een cultuurgoed herhaaldelijk worden in- en uitgevoerd, gedurende 5 jaar. Een standaardvergunning is daarentegen slechts geldig voor eenmalig gebruik.

Twee keer heeft de Inspectie bij de autoriteiten van andere lidstaten van de EU getoetst of een cultuurgood in de betreffende lidstaat was beschermd. Het betrof in allebei de gevallen een historische auto. In een geval waren er aanwijzingen dat de auto onrechtmatig uit de lidstaat was verzonden. De autoriteiten in die lidstaat hebben een nader onderzoek ingesteld en een uitvoervergunning is niet afgegeven. In het andere geval kon de Inspectie alsnog de gevraagde vergunning verstrekken.

Invoervergunning

Per 28 juni 2025 is een vergunning nodig om cultuurgoederen die vervaardigd of ontdekt zijn buiten de Europese Unie in de EU te mogen invoeren. Een importeur moet bij de aanvraag bewijsstukken overleggen waaruit blijkt dat de goederen rechtmatig werden uitgevoerd. De vergunningplicht gaat gelden voor archeologische voorwerpen en onderdelen van monumenten. Voor andere cultuurgoederen, waarvoor geen vergunning vereist is, moet de importeur bij invoer binnen de EU aan de hand van een verklaring bevestigen dat de uitvoer uit het land waar het cultuurgood is ontdekt of vervaardigd legaal was.

In 2024 heeft de Inspectie voorbereidingen getroffen voor zowel de behandeling van deze vergunningen als het toezicht op de naleving van deze nieuwe regels. De Inspectie nam deel aan een projectgroep in EU-verband om de invoering van deze vergunning voor te bereiden. Onder meer wordt een Europees elektronisch systeem ingericht om vergunningen aan te vragen. Op nationaal niveau is begonnen met een communicatiestrategie om betrokkenen te informeren, bijvoorbeeld over wat er nodig is voor de aanvraagprocedure en de mogelijke vrijstellingen voor tijdelijke tentoonstellingen in musea, onderzoek of kunstbeurzen. Daarnaast zijn analyses gemaakt voor de verwachte werklast en de benodigde inrichting van deze vergunningbehandeling binnen de Inspectie.

Foto: Hoftoren

4 Cijfers en feiten

4.1 Personeel en middelen

Personeel

Zoals aangekondigd in het Werkprogramma 2023-2024, verloopt de voorgenomen versterking van de Inspectie stapsgewijs. Dat betreft zowel de aanwas en opleiding van nieuwe medewerkers, alsook de inzet van nieuwe expertise en de ontwikkeling van het toezichtinstrumentarium en de organisatie.

Afgelopen jaar is het nieuwe Organisatie- en formatierapport vastgesteld en de gevolgen van de taakstelling lijken inmiddels ook duidelijk. In afwachting daarvan kon er slechts mondjesmaat geworven worden. Inmiddels zijn er twee leidinggevendenden geworven en daarmee is het MT voltallig. Het bestaat nu uit de Inspecteur-generaal, de hoofdinspecteur Overheidsinformatie, de hoofdinspecteur Erfgoed en het hoofd Stafafdeling. Ook de uitbouw van de Afdeling Overheidsinformatie en de Stafafdeling kan nu voortgezet worden. Het vinden van de benodigde expertise is echter lastig en het absorptievermogen van de Inspectie is beperkt. Nieuwe medewerkers hebben niet altijd de benodigde ervaring en/of kennis en moeten opgeleid en ingewerkt worden.

	2023	2024
Medewerkers	46	53

Tabel: Aantal medewerkers in 2023 en 2024

Op 31 december 2023 verlieten 3 medewerkers de Inspectie voor een andere baan. In 2024 werden dertien vaste medewerkers in dienst genomen en vertrokken er drie medewerkers wegens pensioen of een andere baan. Daarnaast werkten in 2024 een aantal medewerkers tijdelijk bij de Inspectie (stagiaires, gedetacheerde medewerkers van andere departementen en ingehuurd medewerkers).

Middelen

De uitgaven van 2023 bedroegen 4,8 miljoen euro waarvan 4,5 miljoen (na bijstelling) aan personeelskosten inclusief tijdelijke medewerkers. In 2024 waren de uitgaven respectievelijk 6,4 en 5,9 miljoen euro.

APK (x1.000) in EUR	2023	2024
Realisatie	4.806	6.370
Personeelskosten	4.455	5.859
Overig	351	511

Tabel: Middelen Inspectie in 2023 en 2024

4.2 De monitor 2023-2024

De monitor is een belangrijke bron van informatie voor zowel de Inspectie als de partijen in het veld. De Inspectie evalueert en actualiseert de monitor regelmatig, met name met het oog op mogelijke toezichtlastvermindering en wijzigingen in wet- en regelgeving. Eind 2023 en begin 2024 is gewerkt aan de voorbereiding van de monitor 2023-2024 die in het voorjaar van 2024 werd verstuurd.

De Inspectie heeft voor het toezicht op de Archiefwet de instellingen van de centrale overheid aangeschreven die onder het toezicht van de Inspectie vallen. In totaal hebben 287 van de 296 organisaties de monitor ingevuld, een respons van 97%.

Op het gebied van Erfgoed zijn de monitorvragenlijsten gestuurd naar:

- Beheerders van de rijkscollectie (34⁵³ museale en 13 niet-museale beheerders);
- 53 archeologische certificaathouders;
- 37 archeologische depots;
- 29 professionele organisaties voor monumentenbehoud.

Alle aangeschreven organisaties binnen het Erfgoeddomein hebben de vragenlijst ingevuld. Ten slotte stuurt de Inspectie naar alle 342 Nederlandse gemeenten een vragenlijst over monumenten en archeologie. Deze wordt verstuurd met oog op het stelseltoezicht en mede op verzoek van de provincies in het kader van het interbestuurlijk toezicht. Ook voor deze vragenlijst was de respons 100%. De antwoorden van de gemeenten staan gepubliceerd in de openbare databank van de Inspectie.

De Inspectie gebruikt de data uit de monitor zowel voor haar risicoanalyses, die de basis vormen voor het werkprogramma, als voor het opstellen van kleurenrapportages. Deze rapportages worden door partijen in het veld benut als instrument voor zelfevaluatie en zijn medio 2024 toegestuurd aan de organisaties die de vragenlijst hebben ingevuld.

⁵³ Dit is een afwijking van het eerder genoemde 38 museale beheerders in het Werkprogramma. Het verschil is te verklaren doordat enkele musea bij elkaar horen en samen aangeschreven zijn en er ook een museum de deuren sloot.

Tools ontwikkelen voor scherper toezicht

Niet alleen inspecteurs maken het werk van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed mogelijk. Achter de schermen werkt een betrokken stafteam aan alles wat nodig is om inspecties soepel te laten verlopen – van communicatie en juridische advies tot data-analyse en ondersteuning. Projectleider monitor Lucas Holzhausen vertelt hoe hij bijdraagt aan het werk van de Inspectie.

“Samenwerking creëren en zoeken naar verbeteringen maakt mijn werk leuk.”

Ik combineer mijn liefde voor erfgoed met mijn analytische talenten om de Inspectie vooruit te helpen. Als projectleider ondersteun ik vanuit de stafafdeling de inspecteurs bij hun werk. Het is juist de combinatie van inhoud en de uitdaging om dingen te verbeteren die dit werk zo boeiend maakt.

Met mijn achtergrond in geschiedenis en een traineeship in datagedreven werken in de publieke sector, vond ik bij de Inspectie precies wat ik zocht. Musea, monumenten, archeologie – dat zijn onderwerpen die me erg aanspreken. Structuur aanbrengen en belangen bij elkaar brengen – dat ligt me goed. Samenwerking creëren en zoeken naar verbeteringen maakt mijn werk leuk. Ik functioneer het beste in die verbindende rol.

Als projectleider monitor heb ik die ook zeker. De monitor is een vragenlijst waarmee overheidsorganisaties en erfgoedinstellingen hun naleving

van wet- en regelgeving kunnen evalueren. In 2024 hebben we, na wat hobbels en vertraging, toch met alle inspanningen van de collega's de monitor op succesvolle wijze weer kunnen uitvoeren en voor de zomer alle organisaties kunnen voorzien van hun zelfevaluatiemiddel. Daar ben ik trots op.

Op de stafafdeling zorgen mijn collega's en ik ervoor dat inspecteurs beschikken over de juiste tools, analyses en adviezen. We zorgen dat de monitor goed draait, dat inspecteurs er echt mee kunnen werken, en dat er heldere rapportages zijn. Soms ontwikkelen we dashboards om de inzichten nog toegankelijker te maken.

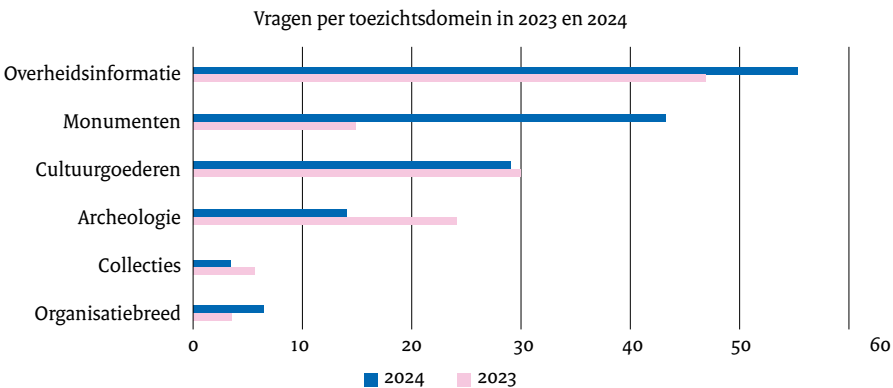
Werken bij de Inspectie vraagt om een brede blik. Als staf geef je advies, maar je neemt niet het uiteindelijke besluit. Dat vraagt om inlevingsvermogen en het vermogen om zaken van meerdere kanten te bekijken.

We zijn een diverse en hechte groep, met veel kennis én humor. Iedereen is gemotiveerd en behulpzaam. In mijn eerste jaar heb ik enorm veel geleerd. Als je van maatschappelijke thema's, samenwerken en verbeteren houdt, dan is dit echt een plek waar je impact maakt én jezelf ontwikkelt.

4.3 Vragen

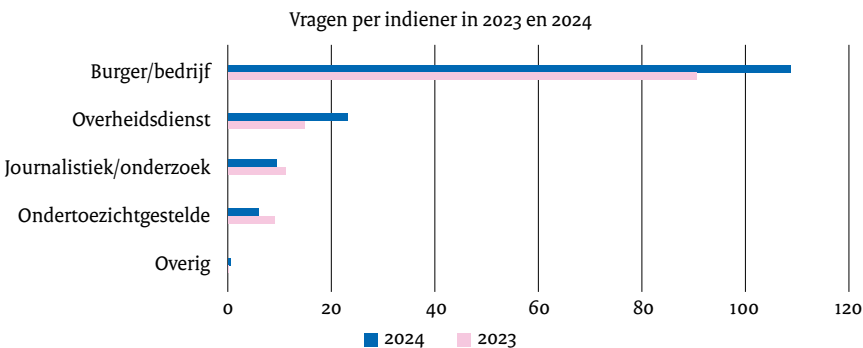
Vragen die burgers of bedrijven aan ons stellen zijn belangrijk voor het werk van de Inspectie. Zij kunnen aanleiding vormen voor het initiëren van een onderzoek. Andersom is het belangrijk dat de Inspectie bijvoorbeeld burgers en bedrijven met een vraag goed informeert. Kennis van de werking van de Archief- en Erfgoedwet helpt de naleving de bevorderen.

In 2024 ontving de Inspectie 152 vragen, een lichte stijging ten opzichte van de 127 vragen in 2023. De stijging wordt met name veroorzaakt door meer vragen over monumenten.

Grafiek: Overzicht van het aantal vragen per toezichtveld

De meeste vragen werden gesteld door burgers en bedrijven, maar ook overheidsdiensten stellen vragen.

Grafiek: Overzicht van het aantal vragen per vraagsteller

De meeste vragen op het gebied van overheidsinformatie gingen over de uitleg van de Archiefwet. Het betrof bijvoorbeeld vragen over selectielijsten, bewaartermijnen en het overbrengen en vernietigen van archief. Ook zijn vragen gesteld over de vermissing van diploma's en/of certificaten en heeft de Inspectie hierdoor een doorverwijzing naar de DUO-website opgenomen.

Veel vragen over erfgoed (archeologie, collecties, cultuurgooederen, monumenten) hadden betrekking op de uitleg van regelgeving. Daarnaast waren er vragen over bijvoorbeeld de verwaarlozing van een rijksmonument⁵⁴, het gebruik van metaaldetectoren en magneetvissen^{55:56}, de invoer van cultuurgooederen, zowel van binnen als buiten de EU, en de omgang met cultuurgooederen uit een erfenis^{57:58}. Bij vragen over onderwerpen waar de Inspectie geen directe rol speelt, zijn vraagstellers doorverwezen naar betreffende instantie. Dit is dan bijvoorbeeld de Douane, een gemeente of de provincie. Voor de vragen die betrekking hadden op de uitvoer van cultuurgooederen zijn de vraagstellers doorverwezen naar de juiste autoriteiten in de desbetreffende landen.

4.4 Werkprogramma 2025-2026

De Inspectie moet prioriteiten stellen en slimme keuzes maken en werkt daarom met een (tweejaarlijkse) programmering, haar werkprogramma. Het opstellen van een nieuw werkprogramma vraagt veel voorbereiding. De monitor is een belangrijke bron voor het werkprogramma en markeert het startpunt van deze tweejaarlijkse cyclus. Aan de hand van de monitorinformatie, aangevuld met de expertise van de inspecteurs, brengt de Inspectie risico's in kaart. In een volgende stap voert de Inspectie een omgevingsanalyse uit. Daarin toetst zij de uitkomsten van de risicoanalyse en de voorgenomen prioritering bij belangrijke stelselpartijen. Op basis van al deze informatie maakt de Inspectie een werkprogramma. Het Werkprogramma 2025-2026 is inmiddels aan het parlement aangeboden⁵⁹.

⁵⁴ <https://rce.webgis.nl/nl/map/rce-erfgoedmonitor>

⁵⁵ <https://rce.webgis.nl/nl/map/rce-erfgoedmonitor>

⁵⁶ <https://www.inspectie-oe.nl/onderwerpen/vondsten-zoeken-met-metaaldetector>

⁵⁷ <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/brochure/2016/11/16/brochure-invoer-en-uitvoer-van-cultuurgooederen>

⁵⁸ <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/vragen-en-antwoorden/informatie-over-handel-in-cultuurgooederen-tussen-vk-en-eu>

⁵⁹ Werkprogramma: <https://www.inspectie-oe.nl/actueel/nieuws/2025/03/12/werkprogramma-2025-2026-gepubliceerd>

Foto: Echtpaar vanaf de rug gezien in het Mauritshuis in Den Haag

Samen groeien bij de Inspectie

Niet alleen inspecteurs maken het werk van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed mogelijk. Achter de schermen werkt een betrokken stafteam aan alles wat nodig is om inspecties soepel te laten verlopen – van communicatie en juridische advies tot data-analyse en ondersteuning. Managementondersteuner Violetta van Rijthoven vertelt hoe zij bijdraagt aan het werk van de Inspectie.

“Iedereen weet ons te vinden en komt ook regelmatig een praatje doen.”

“Ik werk al bijna mijn hele carrière voor de rijksoverheid. Via mijn tante ben ik ooit bij de Tweede Kamer begonnen, en daarna maakte ik de overstap naar de Inspectie. Toen bestond de Inspectie nog uit zo’n veertig mensen. Het takenpakket was toen heel anders. Inmiddels zijn we flink gegroeid, met nieuwe en complexere taken. Maar ook met meer collega’s om mee te sparren en samen naar oplossingen te zoeken. Waar er eerst twee leidinggevenden waren, zijn dat er nu vier.

Met die groei kwamen ook nieuwe verantwoordelijkheden, zoals het onboarden van nieuwe collega’s. Wij zorgen dat nieuwe collega’s goed opgevangen worden en plannen bijvoorbeeld

introductiemomenten in zodat ze per onderwerp in vogelvlucht bijgepraat worden over wat de Inspectie doet. Ook houden we ons bezig met brieven versturen, afspraken plannen met stakeholders, reizen regelen voor inspecties en de inspectiebrede bijeenkomsten en zalen verzorgen. Iedereen weet ons te vinden en komt ook regelmatig een praatje doen.

2024 stond in het teken van bouwen aan het secretariaat. Lange tijd werkte ik alleen, maar nu doen we het met z’n drieën. Samen hebben we het secretariaat nieuw leven ingeblazen en opnieuw ingericht. Met de groei van de organisatie en het veranderende takenpakket was dat ook echt nodig. Nu is er meer overzicht en duidelijkheid.

Wat ik het leukste vind? De samenwerking en ook de informele momenten, zoals een gezamenlijke lunch. Daar leer je je collega’s op een andere manier kennen, en dat maakt het werk extra fijn.”

Bijlage: overzicht publicaties

In deze bijlage een overzicht van gepubliceerde brieven, rapporten en overige publicaties in 2024.

Brieven

Publicatiedatum	Titel en URL	Toezichtveld
30-01-2024	Brief aan het Ministerie van Defensie over beheer van de rijkscollectie https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/brief/2024/01/30/brief-defensie-beheer-rijkscollectie	Rijkscollectie
15-02-2024	Samenwerking Doc-Direkt en Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/brief/2024/02/15/samenwerking-doc-direkt-en-inspectie	Overheidsinformatie
26-04-2024	Brief en rapport vermeende vermissing 'VOC-schip Rooswijk' https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/brief/2024/04/25/brief-en-rapport-rooswijk	Overheidsinformatie
26-04-2024	Brief voortgang informatiehuishouding Toeslagen https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/brief/2024/04/26/voortgang-toeslagen-2024	Overheidsinformatie
29-08-2024	Brief opvolging aanbevelingen rapport ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid De stand van de informatiehuishouding in 2022 https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2023/02/21/ministerie-van-sociale-zaken-en-werkgelegenheid	
12-10-2024	Brief aan ministerie van Justitie en Veiligheid over opvolging aanbevelingen vernietiging adoptiedossiers Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2023/07/27/vernietiging-van-adoptiedossiers-bij-het-ministerie-van-justitie-en-veiligheid	
18-12-2024	Brieven Archivering interne voorvalonderzoeken ministerie van Defensie https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/brief/2024/12/18/brief-inspectie-overheidsinformatie-en-erfgoed-archivering-voorvalonderzoeken-coid-ministerie-van-defensie	Overheidsinformatie

Rapporten

Publicatiedatum	Titel en URL	Toezichtveld
24-06-2024	Rapport over de informatiehuishouding van het kerndepartement van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2024/06/24/rapport-informatiehuishouding-ministerie-van-ezk	Overheidsinformatie
19-07-2024	Rapport Kwaliteit geborgd in beleid bij professionele organisaties voor monumentenbehoud https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2024/07/19/kwaliteit-geborgd-in-beleid-bij-poms	Monumenten
28-10-2024	Rapport over het beheer van de rijkscollectie door de Rijksakademie van beeldende kunsten https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2024/10/28/rapport-beheer-rijkscollectie-rijksakademie-van-beeldende-kunsten	Rijkscollectie
28-10-2024	Rapport over het beheer van de rijkscollectie door het Valkhof Museum https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2024/10/28/rapport-beheer-rijkscollectie-kam-valkhof-museum	Rijkscollectie
28-10-2024	Rapport over het beheer van de rijkscollectie Bibliotheca Philosophica Hermetica door het Allard Pierson https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2024/10/28/rapport-beheer-rijkscollectie-bibliotheca-philosophica-hermetica-allard-pierson	Rijkscollectie
29-10-2024	Rapport Beheer rijkscollectie Museum Slot Loevestein https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2024/10/29/rapport-beheer-rijkscollectie-slot-loevestein	Rijkscollectie
05-12-2024	Rapport over de informatiehuishouding van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2024/12/05/rapport-over-de-informatiehuishouding-van-de-rijksdienst-voor-ondernemend-nederland	Overheidsinformatie

Overige publicaties

Publicatiedatum	Titel en URL	Toezichtveld
27-05-2024	Toetsingskader beheer collecties Erfgoedwet museale beheerders https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/publicatie/2024/05/27/toetsingskader-rijkscollectie-museale-beheerders	Rijkscollectie
01-07-2024	Verslag over het toezicht 2023 https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/jaarverslag/2024/07/01/verslag-over-het-toezicht-2023	Algemeen
14-11-2024	Publicatie Handhaven monumenten door gemeenten en verkenning strafrecht in de praktijk https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/publicatie/2024/11/14/handhaving-monumenten-gemeenten-en-verkenning-praktijk-strafrecht	Monumenten
12-12-2024	Publicatie E-mailarchivering monitor overheidsinformatie 2023-2024 https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/publicatie/2024/12/12/e-mailarchivering-monitor-overheidsinformatie-2023-2024	Overheidsinformatie
20-12-2024	Factsheet Cybercriminaliteit bij de museale beheerders van de rijkscollectie https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/publicatie/2024/12/20/cybercriminaliteit-museale-beheerders-rijkscollectie	Rijkscollectie

| | | | |

| | | | |

Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed |
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Postbus 16478 | 2500 BL Den Haag
info@inspectie-oe.nl | <https://www.inspectie-oe.nl>

juni 2025